

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра англійської мови з методикою викладання

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 20 ____ р.

Фразеологізми на позначення загальнолюдських чеснот і цінностей в українській та англійській мовах

Кваліфікаційна робота студентки групи ЗАМм-22
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності
014.021. Середня освіта (Англійська мова і література)
Ляхно Ірини Святославівни
Керівник кандидат філологічних наук, доцент
Цегельська М.В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Ляхно Ірина Святославівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності.

Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Ляхно І.С.

ВСТУП	4
1. РОЗДІЛ ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ЗІСТАВЛЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	7
1.1 Поняття «фразеологізм» у лінгвістиці. Підходи до визначення терміну «фразеологізм».	7
1.2 Фразеологізм та його особливості. Класифікація фразеологізмів	14
1.3 Зіставлення фразеологізмів різних мов	27
1.4 Висновки до I розділу	34
2. РОЗДІЛ II СТРУКТУРНІ, СЕМАНТИЧНІ ТА КОМПОНЕНТНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЧЕСНОТ ТА ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	37
2.1 Загальна характеристика фразеологізмів на позначення загальнолюдських цінностей і чеснот в українській та англійській мовах	37
2.2 Зіставлення фразеологізмів на позначення загальнолюдських цінностей і чеснот української та англійської мови	42
2.3 Факультативний курс для учнів 10-11 класів На тему: «Фразеологізми на позначення загальнолюдських чеснот і цінностей в українській та англійській мовах».	77
2.3.1 Урок перший. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як життя та розум.	80
2.3.2 Урок другий. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як дім та мужність.	83
2.3.3 Урок третій. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як кохання та терплячість.	86
2.3.4 Урок четвертий. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як сім'я та доброта.	88
2.3.5 Урок п'ятий. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як дружба та чесність.	90
2.4 Висновки до II розділу	94
3. ВИСНОВКИ	97
4. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100

ВСТУП

В сучасному світі мова є не лише засобом спілкування, але й відображенням культурної спадщини нації. Одним зі складників мовленнєвої культури є фразеологізми - стійкі словосполучення, що мають фіксоване значення та нерозривний лексичний та граматичний зв'язок [21, с. 118]. Українська та англійська мови містять багато фразеологізмів, які відображають загальнолюдські чесноти та цінності. Фразеологізми становлять важливий пласт будь-якої мови, функціонуючи як у літературному, так і в розмовному її варіантах, збагачуючи її та наповнюючи новим змістом [20, с. 52]. Аналіз фразеологічних одиниць у мові надає можливість прослідкувати історію та багатий досвід кожної, окремо взятої країни, частково ознайомитись з її звичаями та традиціями, що пов'язані з трудовою діяльністю, побутом та культурою, а також дізнатися про менталітет людей, які розмовляють цією мовою. Доцільним є також вивчення фразеології різних країн та народів у порівнянні, адже це дозволяє виявити спільні та відмінні риси у сприйнятті навколишнього світу їх представниками [18, с. 7].

Українські та англійські дослідники мови вивчали фразеологізми, які відображають загальнолюдські цінності та чесноти, їх значення та вживання в мовленні. У своїх дослідженнях вони звертали увагу на лексичне та граматичне значення фразеологізмів, їх семантичну структуру та використання в мовленні.

Особливістю дослідження фразеологізмів на позначення загальнолюдських цінностей та чеснот є їх культурно-мовні аспекти. Українські та англійські фразеологізми мають глибокі корені в культурі та історії кожної країни. Із зростанням інтернаціонального спілкування важливо мати глибокі знання про ці фразеологізми для ефективного міжкультурного спілкування. Актуальність дослідження підтверджується також тим фактом, що вивчення фразеологічних одиниць у мові є необхідним для повного розуміння специфіки мови, а також частково навіть менталітету населення [26, с. 78].

У цій роботі буде проаналізовано фразеологізми на позначення загальнолюдських цінностей та чеснот в українській та англійській мовах з урахуванням культурно-мовних аспектів. Будуть використані наукові

дослідження українських авторів, таких як Ю.В. Палагнюк, М.П. Кочерган, О. І. Доценко, Л. В. Харченко, М. М. Гуревич, а також аналогічні дослідження з англійської мови авторів, таких як А. Коссак, Д. Адамсон, М. Хеллер, Баллі, Бодуен де Куртене та інші.

У роботі буде проаналізовано основні групи фразеологізмів, які відображають загальнолюдські цінності та чесноти в українській та англійській мовах, а також їх семантичну структуру та вживання в мовленні. Зокрема, будуть досліджені фразеологізми, що відображають чесність, справедливість, милосердя, доброту, вірність, терплячість та інші загальнолюдські цінності.

Ми вважаємо, що це дослідження є актуальним, оскільки фразеологізми на позначення загальнолюдських цінностей та чеснот мають велике значення для ефективного міжкультурного спілкування, а також є важливим елементом мовленнєвої культури кожної нації. Дослідження фразеологізмів на позначення загальнолюдських цінностей та чеснот дозволить збагатити знання про культурно-мовні аспекти української та англійської мов, а також розширити можливості для ефективного міжкультурного спілкування та взаєморозуміння.

Ця робота має на меті вирішення наступних питань:

- 1) Розглянути особливості класифікації фразеологізмів в науковій літературі.
- 2) Виявити та описати метод зіставлення фразеологізмів різних мов.
- 3) Визначити структурно-граматичні, семантичні та компонентні особливості фразеологізмів на позначення загальнолюдських чеснот та цінностей.

Об'єктом дослідження виступають фразеологізми англійської та української мов. **Предметом дослідження** є лексико-семантичні особливості фразеологізмів, пов'язаних з загально-людськими чеснотами в англійській та українській мовах.

Методи дослідження. Мета й завдання роботи зумовили використання комплексу теоретично-загальнонаукових, лінгвістичних та перекладознавчих методів дослідження і методик аналізу.

В процесі написання роботи було використано такі методи:

- описовий (для об'єктивного зображення та опису теоретичних передумов дослідження фразеологізмів);
- порівняльний (з метою визначення спільних та специфічних ознак різних типів фразеологічних одиниць);
- системно-структурний (для розгляду фразеологізмів як цілісної системи певних виразів, тобто виокремленої системи одиниць зі своїми закономірностями, особливостями та тенденціями розвитку);
- контекстологічний (для аналізу використання фразеологізмів в різних контекстах та з'ясування їх ролі у створенні образності в художніх творах);
- індуктивний (для створення та ретельного аналізу різних класифікацій фразеологічних одиниць);

Теоретичне значення магістерської роботи зумовлено тим, що отримані висновки сприяють подальшим дослідженням в галузі фразеології, поглиблюючи знання про їхні лексико-семантичні особливості, а також про способи передачі цих особливостей при перекладі англійських фразеологізмів українською мовою.

Практичне значення роботи полягає в тому, що матеріали дослідження можуть слугувати доповненням до лекційних курсів лексикології, стилістики. Отримані результати можна використовувати в якості прикладів для передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у перекладі на лекціях з основ перекладознавства.

Структура магістерської роботи: Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ЗІСТАВЛЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1 Поняття «фразеологізм» у лінгвістиці. Підходи до визначення терміну «фразеологізм».

Грунтовні дослідження фразеології як окремої дисципліни розпочалися лише наприкінці XIX – на початкові XX століття, але й досі присутня невизначеність межі між фразеологією та іншими лінгвістичними дисциплінами, а також непевність цілей та основних категорій, які заважають фразеології вільно та самостійно розвиватися [26, с. 83]. Невизначеності змісту фразеології сприяв і той факт, що вивчення значень слова зазвичай вже включає в себе й аналіз фразових контекстів його використання, через що більшість лінгвістів кінця XIX століття, серед яких слід особливо виділити Ф. де Соссюра, вважали, що питання «фрази» можна повністю звести до проблеми «слова». Сам Ф. де Соссюр [10, с. 68] помилково вважав, що різноманітність фраз є цілком ілюзорною, і, намагаючись дослідити їх, ми обов'язково стикнемося з аналізом самого слова. Таким чином, на межі XIX та XX сторіччя фразеологічні одиниці і фразеологічні категорії в лінгвістиці майже не досліджувались.

Отже, саме з початком XX століття проблема фразеології здобула інтерес багатьох вчених, як зарубіжних, так і вітчизняних, які сформували підґрунтя для оформлення фразеології в окрему лінгвістичну дисципліну, що допомогло наступному поколінню вчених середини XX століття розвивати та видозмінювати їхні ідеї, досліджуючи фразеологічні одиниці в усіх аспектах та з різних точок зору.

Слово «фразеологія» походить від двох грецьких слів *phrasis* – «вираз, зворот» та *logos* – «слово, вчення». Оксфордський словник подає зовсім узагальнене значення: «фразеологія - вибір слів, формулювання [8, с. 62]. У «Вебстерському словнику» даний термін пояснюється як «спосіб вживання та систематизація слів» [9, с. 122]. У вітчизняних тлумачних словниках знаходимо тлумачення фразеології як «розділу мовознавства, що вивчає усталені звороти мови, фразеологізми» [10, с. 267].

Більшість мовознавців дотримується широкого визначення терміну «фразеологія» - це розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови або сукупність фразеологізмів певної мови. Більш вузьке тлумачення терміну зустрічаємо у відомого українського лінгвіста І. Кочерги: «фразеологія – це наука про фразеологічні одиниці, тобто про стійкі сполучення слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за структурно-семантичними моделями змінних сполучень, що їх утворюють» [25, с. 7].

У лінгвістиці відомі понад 20 визначень фразеологічної одиниці, але жодне з них не знайшло загального визнання. Деякі мовознавці справедливо вважають, що визначення фразеологічної одиниці таке ж складне, як і визначення слова. Ця складність полягає насамперед у тому, що і для слова, і для фразеологізму важко встановити спільні риси, які можна було б віднести до кожного з них без винятку.

Давайте розглянемо декілька визначень фразеологізмів від вітчизняних, європейських та американських лінгвістів:

- 1) Фердинанд де Соссюр, швейцарський лінгвіст, у своїй праці "Курс загальної лінгвістики" дає таке визначення фразеологічної одиниці: «Фразеологічні одиниці - це стійкі словосполучення, які виявляють змістовне значення, відмінне від сукупності значень їх складових слів» [10, с. 21].
- 2) Іван Огієнко, український лінгвіст, у своїй роботі «Збірка матеріалів з української діалектології» каже: «Фразеологічні одиниці - це складні словосполучення, які утворюють нову, неочікувану єдність значень і не можуть бути розібрані на окремі компоненти» [16, с. 8].
- 3) Нойманн Гумбольдт, німецький лінгвіст, у відомій своїй роботі «Мова – органічне творіння людини» каже: «Фразеологічні одиниці - це словосполучення, які в усталеному вжитку зберігаються як цілісні одиниці зі значенням, відмінним від значень складових слів» [10, с. 23].
- 4) Самуель Джонсон, британський лінгвіст, в своєму «Словнику англійської мови» говорить наступне: «Фразеологічні одиниці - це словосполучення, що складаються з декількох слів, вживані разом як один засіб вираження якогось ідеї, а не окремих слів» [10, с. 22].

- 5) Ілля Франк, американський лінгвіст, у книзі «Слово вже є» каже: «Фразеологічні одиниці - це словосполучення, що мають фіксоване значення, що виходить за межі простого словосполучення» [10, с. 26].
- 6) Марія Молінар, іспанська лінгвістка, у своїй праці «Словник іспанської мови» дала наступне визначення: «Фразеологічні одиниці - це сталий зв'язок між словами, який утворює одиницю зі специфічною семантикою, що надає йому нове значення, відмінне від значень складових слів, які його складають» [10, с. 24].
- 7) Іван Білодід, український лінгвіст, у праці «Методологічні питання вивчення структури мови» дає наступне визначення: "Словник фразеологізмів української мови" пропонує таке визначення фразеологізму: "Фразеологізм - це стійке словосполучення, вислів або речення, які мають фіксоване значення, відмінне від значення компонентів, що його складають, і використовуються як єдине ціле" [23, с. 129].
- 8) Анатолій Кочерган, український лінгвіст, у своїй праці "Фразеологізми в сучасній українській мові" надає наступне визначення фразеологізму: "Фразеологізм - це стійкий словосполучення або вираз, який має нестандартне значення та не може бути розібраний на окремі компоненти" [26, с. 21].
- 9) Ірина Голуб, український лінгвіст, у своїх дослідженнях "Фразеологізми в українській мові: структура, семантика, функціонування" визначає фразеологізм як "стійке, фіксоване поєднання слів, яке має специфічне значення і функціонує як єдине ціле, відмінне від сукупності значень окремих компонентів" [15, с. 5].

Ці визначення фразеологічних одиниць можуть трохи відрізнятися в залежності від автора та контексту, але загалом вони збігаються у тому, що фразеологічні одиниці є стійкими словосполученнями, які мають відмінне від сукупності значень їх складових слів значення та не можуть бути розібрані на окремі компоненти.

Наразі можна з упевненістю сказати, що фразеологія – це наука, головними завданнями якої стали такі питання, як визначення фразеологічних одиниць і їх відмінностей, з одного боку, від вільних словосполучень, а з іншого, – від

окремих слів; окреслення меж фразеології; напрацювання проблеми рівневої системи мови з урахуванням наявності в ній фразем; типологія фразеологічних одиниць [19, с. 12]. Головними векторами дослідження сучасної фразеології є характеристика постійно відтворюваних зв'язків фразеологічних одиниць із структурою етносвідомості, смислопороджувальними механізмами якої є не лише мислення образи, а й відчуття, почуття, інтуїція, трансценденція, в новому ракурсі мотиваційних процесів; простеження «відбитків» культури народу, його традицій, звичаїв, обрядів, вірувань, забобонів, міфів у процесах стереотипізації етнічних уявлень про людину, її довкілля і внутрішній рефлексивний досвід, позначений фразеологізмами; опис закономірностей знакової переінтерпретації у фразеосистемі культурних кодів етносу; вияв ціннісних орієнтацій етнічної спільноти, зафіксованих у фразеологічних найменуваннях і їхній знаковій динаміці; аналіз зв'язку мовної парадоксальності, представлені у фразеологізмах, з операціями й особливостями етнічної свідомості, семіотичними закономірностями мови; установлення механізмів збереження і трансляції знань фразеосистемою української мови [24, с. 16-17].

Погоджуємось з думкою Г.М. Удовиченка, який, зокрема, зазначає, що «... сучасна українська, як і інші мови індоєвропейської сім'ї, успадкувала від попередніх періодів розвитку фразеологізми різного походження, які становлять другий ступінь пізнання, хоч у пізнавальному плані вони, як і слова, починали формуватися на першому рівні пізнання, тобто на рівні осмислення чуттєвих даних. І як би десемантизовано щодо лексичних значень слів-компонентів не сприймалися фразеологізми носіями сучасної мови, – вони мають таку саму предметну співвіднесеність, як і автономні лексично повнозначні слова» [37, с. 14]. Учений вказує, що сучасні фразеологізми свого часу були синтаксично вільними словосполученнями, реченнями, які образно відтворювали найрізноманітніші прояви буття й діяльності людини. Лаконічність форми вираження, емоційно-експресивна виразність синтаксично вільних утворень сприяли тому, що вони свого часу легко запам'ятовувалися і збереглися в пам'яті поколінь різних періодів.

На нашу думку, слушним є твердження І.С. Гнатюк, яка зазначає, що помітні успіхи вітчизняної лінгвістики в науковому опрацюванні фразеології

пов'язані насамперед з виданням монографії Л.Г. Скрипник «Фразеологія української мови». У цьому першому в Україні монографічному дослідженні з фразеології розкрито багатогранність і різноманітність жанрових та граматичних типів фразеологізмів, простежено їх системний взаємозв'язок, надана характеристика специфіці форми та змісту цих мовних одиниць. Багато уваги приділено також еволюційним процесам, які безперервно діють у сфері фразеології. Характеризуючи збір і систематизацію українського фразеологічного матеріалу, науковець як досвідчений лексиколог і лексикограф подає в монографії об'єктивні, науково аргументовані оцінки опублікованих в Україні фразеографічних робіт, інколи коментуючи опрацювання в них окремих фразеологічних одиниць. М.В. Скаб у своїй монографії покликається на думки відомих учених М.П. Кочерган, І.В. Харченко, О.В. Грищенко про природу фразем: «фразеологічні одиниці – це своєрідні мікросвіти, вони містять і моральний закон, і здоровий глузд, виражені в короткому вислові, які заповідали предки для керівництва потомкам» [30, с. 9]. Фразеологізми – це душа кожної національної мови, у якій неповторним чином виражаються дух і своєрідність нації, адже у фразеологізмах, як ні в жодній іншій мовній одиниці, яскраво виявляється специфічний національний колорит, особливості образного народного мислення, власне національне сприйняття мовної картини світу, віддзеркалення характерних особливостей культури й побуту, народних звичаїв, історичного минулого тощо. Недарма М.П. Кочерган називає фразеологічний склад мови дзеркалом, в якому лінгвокультурна спільність ідентифікує свою національну самосвідомість [26, с. 184-185].

Незважаючи на те, що праця Івана Білодіда та Григорія Котія «Фразеологія української мови» побачила світ ще у ХХ сторіччі, вона не втратила своєї актуальності понині, бо є одним із кращих монографічних наукових здобутків у галузі українського мовознавства другої половини ХХ століття.

Окрім вітчизняних та європейських вчених, фразеологію ґрунтовно досліджували також американські та англійські лінгвісти, і їхні наукові доробки узагальнено прийнято називати англо-американською традицією дослідження фразеологізмів, хоча таке найменування є досить умовним, оскільки розвиток науки не можна обмежувати географічними рамками [26, с. 77].

Сучасна теорія фразеології характеризується використанням подвійної системи термінів: фразеологія та фразеологізм, ідіоматика та ідіома [26, с. 78]. Така особливість супроводжує фразеологію з моменту її зародження. При цьому американські лінгвісти переважно послуговуються термінами "ідіома" та "ідіоматика". Таким чином, аналізуючи американську традицію дослідження фразеологізмів, ми будемо вважати терміни "фразеологія", "фразеологічна одиниця" та "ідіоматика", "ідіома" тотожними. Англо-американська традиція вивчення ідіом має першоосновою роботу Генрі Світа [3, с. 30] та розвивається в межах різних галузей лінгвістики – граматики, лексичної семантики, трансформаційно-генеративної теорії та лексикографії.

Проблеми ідіом (так званих «особливих речень»), в яких, на відміну від звичайних значень складових елементів, значення цілого неможливо вивести зі значення складових компонентів, розглядаються Генрі Світом в граматиці. Крім того, вчений відмічав схожість подібних речень зі складними словами, в яких значення цілого є ізольованим від значення частин. Тим не менш, об'єм поняття «ідіома» в його трактуванні обмежується лише реченнями. Як приклади Генрі Світ наводив такі ідіоматичні речення, як: *How do you do?* та *I cannot help it*. В англо-американській традиції проблема фразеологічних сполучень вирішувалась переважно у руслі «граматичних номіналізацій»: тут існують обмеження на правила трансформацій, постає проблема фразових дієслів, а самі фразеологічні сполучення слів кваліфікуються як рестриктивні за референтом. Ідіоми розглядали та розглядають такі вчені, як Ч. Фріз, Й. Бар-Хіллел, Дж. Катц та Дж. А. Фодор, Ю.Найда, Ч. Хоккет та Л. Сміт.

Ч. Фріз, американський мовознавець, глибоко досліджував методи навчання та викладання англійської мови іноземцям, зосереджуючи увагу на культурному аспекті та на тому, що культура та мова народу неподільні, тому обов'язковим є дослідження культурної специфіки, і ця специфіка яскраво виражається саме в ідіомах та сленгу (Ч. Фріз використовував саме останнє поняття) [3, с. 47]. Він особливо акцентує увагу на тому, що в англійській мові є величезна кількість комбінацій, які неможливо перекласти послівно (такі комбінації є нічим іншим, як ідіоми), і це створює проблеми, які можна вирішити лише створенням спеціалізованих словників зі списками ідіом та їх перекладом.

Досліджуючи питання машинізації процесу перекладу Й. Бар-Хіллел акцентує увагу на тому, чи зможе машина розпізнавати та адекватно перекладати ідіоми [1, с. 4–5]. І відповідає на це питання однозначно – ні, адже це суперечить самому визначенню поняття «ідіома» та його особливостям. На думку вченого, єдиним рішенням у цьому випадку буде зробити так, щоб машина взагалі не стикалась з ідіоматичними виразами, або ж вбити в пам'ять апарату ідіоматичний словник – тезаурус – з якого вона б могла брати еквівалентні вирази для виконання адекватного та найбільш точного перекладу.

Ю. Найда, американський теоретик перекладу, першим ввів у лінгвістику поняття динамічної еквівалентності [24, с. 101]. Лінгвіст пропонує порівнювати реакції одержувача перекладеного тексту й одержувача оригінального тексту, але під еквівалентністю реакцій мається на увазі їх схожість, не тотожність, яка є недосяжною з огляду наявних відмінностей етнолінгвістичного та національно-культурного плану між представниками різних мовних спільнот. У своїх працях Ю. Найда наголошує, що задля адекватного перекладу, перекладач має не лише добре орієнтуватись в таких лінгвістичних сферах як семантика, синтаксис, морфологія та лексикологія, але й легко знаходити еквіваленти таким культурним мовним явищам, як прислів'я, метафори та ідіоми [24, с. 86]. Таким чином, вчений акцентує увагу на тому, що саме такі мовні елементи, як крилаті вислови та ідіоми є найскладнішими у перекладі, і перекладачам слід приділяти їм особливу увагу в своїх подальших працях. При цьому, вивчаючи іноземну мову, доцільно не лише знайомитись з фразеологізмами та ідіомами цієї мови, а й поповнювати свій ідіоматичний і фразеологічний багаж у рідній мові. Ч. Хоккет, послідовник Е. Сепіра і Л. Блумфільда, відстоював єдність лінгвістики і антропології та широко досліджував проблему мовних універсалій [2, с. 1 51]. В рамках цього вчений досліджував ідіоматичні вирази, а саме тривалість їх існування в мові та активного вжитку і частоту появи нових, наголошуючи, що в мові як нові, так і старі елементи легко отримують нове семантичне навантаження під впливом мовного або ситуативного контексту; тобто нові ідіоматичні вирази постійно з'являються в мові, поповнюючи вже наявний ідіоматичний та фразеологічний запас мови.

Англійський вчений-лінгвіст Л. Сміт [31, с. 80] писав, що ідіоми подібні до вітамінів у їжі, які роблять її більш поживною та корисною, і є так званими «іскрами життя та енергії» в мові, яка без ідіом стає позбавленою смаку та забарвлення. Лінгвіст також акцентував увагу на тому, що краще мати мову з додаванням у неї хоча б іноземних (запозичених) ідіом, аніж мову, позбавлену них. Загалом він розглядає ідіоми як одну з найяскравіших особливостей будь-якої мови.

Враховуючи усе вищезазначене, можемо підсумувати:

- 1) Фразеологія - це галузь лінгвістики, що вивчає фразеологічні одиниці, тобто стійкі словосполучення, які мають відмінне від значень їх складових слів значення та не можуть бути розібрані на окремі компоненти. Фразеологічні одиниці є важливим елементом мови, оскільки вони допомагають людям економити час та зусилля при висловлюванні своїх думок та ідей.
- 2) Фразеологічні одиниці мають свою специфіку в усіх мовах, і вивчення фразеології відображає особливості культури та історії народів, які використовують ці вирази. Фразеологія є важливим елементом вивчення мови та культури, тому що вона дозволяє краще розуміти нюанси вживання мовних засобів та відтворювати автентичний мовний стиль.

1.2 Фразеологізм та його особливості. Класифікація фразеологізмів

Фразеологічні вирази вживаються майже в усіх галузях життя сучасної людини. Вони часто зустрічаються як в оригінальних творах класиків, так і у сучасних письменників, активно використовуються в засобах масової інформації та у повсякденному мовленні.

Ми цілковіто погоджуємося з думкою тих мовознавців, які справедливо вважають, що визначення фразеологічної одиниці таке ж складне, як і визначення слова. Ця складність полягає насамперед у тому, що і для слова, і для фразеологізму важко встановити спільні риси, які можна було б віднести до кожного з них без винятку.

Фразеологізм, фразеологічна одиниця (ФО) - загальна назва семантично невідільних сполучень слів, що не виробляються в мові (як подібні з ними за

формою синтаксичні структури – чи словосполучення речення), а відтворюються в ній у соціально закріпленому за ними стійкому співвідношенні значенневого змісту і визначеного лексико-граматичного складу [24, с. 55].

Фразеологізми, з одного боку, мають ознаки, спільні зі словами, словосполученнями та реченнями, а з іншого - відрізняються від них [20, с. 64].

Фразеологізми, як і звичайні слова, бувають багатозначні. Наприклад *валяти дурня* означає нічого не робити, байдикувати, а також робити дурниці, вести себе несерйозно. Є фразеологізми, що володіють тільки одним значенням: перш за все це фразеологічні терміни: *точка опори, центр ваги, питома вага*.

Фразеологізми мають ряд характерних рис:

- фразеологізми завжди складні по складу, вони утворюються з'єднанням декількох компонентів, що мають, як правило, окремий наголос, але не зберігають при цьому значення самостійних слів: *руки не туди стоять* - той хто не вміє робити чогось. Структурною особливістю, окремих фразеологізмів, є наявність у них вкороченої форми поряд з повною. Скорочення складу фразеологізму в подібних випадках мається на увазі прагненням до економії мовних засобів.

- фразеологізми семантично неподільні, вони мають звичайно нероздільне значення, яке можна виразити одним словом: *з божої руки* – легко, без зусиль; *з простягнутою рукою* – жебракувати і т.д. Але ця особливість властива не усім фразеологізмам. Є і такі, котрі прирівнюються до цілого описового вираження – *права рука* – найнадійніший, найкращий помічник у когонебудь, тут фразеологізми виникають у результаті образного переосмислення вільних словосполучень.

- фразеологізми на відміну від вільних словосполучень характеризують сталість складу. Той чи інший компонент фразеологізму не можна замінити близьким за значенням словом, у той час як вільні словосполучення легко допускають таку заміну. Наприклад, замість: *руки не туди стоять* – не скажеш що – ноги не туди стоять; *не в ті руки* – не в ті ноги або *руки сверблять* – ноги сверблять. Однак деякі фразеологізми мають варіанти: *руки не слухаються* - *не слухають ні руки ні ноги*; *з простягнутою рукою* – з

довгою рукою (жебракувати). Проте існування варіантів не означає, що в цих фразеологізмах можна довільно обновляти склад.

- для більшості фразеологізмів характерний чітко закріплений порядок слів: *an old Parliamentary rat* - старий парламентський щур. У той же час фразеологізми дієслівного типу, складені з дієслова і залежних від нього слів, допускають перестановку компонентів: *набрати в рот води* - у рот води набрати; *не залишити каменю на камені* - каменю на камені не залишити.

- фразеологізми характеризуються відтворюваністю зворотів у мовленні. Це пояснюється тим, що вони існують в мові (свідомості і пам'яті) вже як готові блоки, з яких ми й конструємо (разом зі словами) речення та які використовуємо для образної вторинної номінації реалій, власне, найчастіше — ситуацій. Влучно знайдений образ — аналогія (*собача шкура* — «стати злим, недобррозичливим» — *пошитися в собачу шкуру, удари грому* — «приголомшений, остовпілий» — *як громом прибитий*) позначає новий смисл і в складі якогось сполучення слів, вербального словоряду набуває відтворюваності. І.В. Харченко, коли вводить поняття «фразеологічна відтворюваність», наголошує, що вона притаманна тільки подільним мовним одиницям і лише тим, складові яких можуть функціонувати як самостійні [37, с. 72]. Цим фразеологічна відтворюваність відрізняється від відтворюваності слів і морфем. З вільними словосполученнями вони лише омонімічні й відрізняються від них саме можливістю фразеологічного відтворення. Відтворення того чи іншого звороту як стійкого словесного комплексу тільки тому й можливе, що цей зворот може бути сприйнятим і як нефразеологічне словосполучення [37, с. 77].

- Фразеологізми мають стійкість граматичної форми їхніх компонентів: кожен член фразеологічного сполучення відтворюється у визначеній граматичній формі, яку не можна довільно змінювати.

- Експресивність як онтологічна риса фразеологізмів постає з їхнього призначення — передавати через почуття наше ставлення до фактів навколишньої дійсності, підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом суб'єктивного увиразнення мови. Фразеологізми виступають не для позначення нових реалій, а для оцінної характеристики вже названого.

Експресивність базується насамперед на образності, наприклад: *з каменем на душі* — вага каменя; небезпека каміння для суден — *підводне каміння*; перепона — *камінь спотикання*; основа — *наріжний камінь*. Утілені в них яскраві метафори (*зайти в глухий кут, звити гніздечко*), метонімії (*у сповиточку, до білого волосся*), промовисті гіперболи (*ледь не покотитися зо сміху, сім верств пішки за шмат кишки*), літоти (*навіть мухи не зачепить мизинцем, старій жабі по коліна*), іронічні зіставлення — паралелізми (*добре — як голому в терну, захопити — шилом потоки*) і породжують експресивність. Цьому сприяють також антитезна структура ФО (*ложка дьогтю в бочці меду, як мерзле горить*), каламбур (*друга молодість, сім мішків гречаної вовни та чотири копи гречки*), тавтологія (*плавом пливти, за дідів — прадідів*), іронія (*знати з миски та в рот, збиратися як свекор пелюшки прати*), прозорий чи імпліцитний евфемізм (*скакати в гречку*) та ін [13, с. 81].

На сьогодні, на жаль, відсутня єдина класифікація фразеологізмів, яка надала б змогу повністю вивчити всі аспекти цього явища в мові. Різні мовознавці по-різному підходили до питання класифікації фразеологічних одиниць, з огляду на їх структуру, склад, походження, експресивно-стилістичні особливості, їх семантичну злитність тощо.

Як відомо, однією з перших спроб їхньої систематизації компонентів була класифікація Ш. Баллі, в якій він спирався на ступінь зв'язності компонентів у складі фразем. Ш. Баллі відмовляється від систематизації та класифікації різноманітних фразеологічних груп. Відповідно до цієї класифікації „словосполучення можуть представляти різний ступінь спаяності в межах між двома крайніми випадками” і пропонував розрізняти два основних типи стійких словосполучень: фразеологічний ряд або звична фразеологічна група, в якій сполучення слів відносно вільне, і фразеологічна єдність, у якій зовсім губиться індивідуальний смисл слів-компонентів [11, с. 89 – 90].

1. Фразеологічний ряд (фразеологічна група) :

- відносно вільна сполучуваність слів
- можливість певних варіацій
- індивідуальне значення компонентів зберігається
- значення цілого можливо вивести зі значень складових компонентів

- сталі дієслівні сполучення є перифразами простих дієслів, тому їх можна замінити ними
- наявність кліше

Приклади - *to take action; the balance of power; to give birth to sth; to break camp; to make conversation; late in the day; see sth with sb's eyes.*

2. Фразеологічна єдність

- незмінний, визначений склад
- незмінний порядок слів
- неможливість заміни синонімом жодного компоненту
- відсутнє індивідуальне значення слів- компонентів
- значення цілого не дорівнює сумі значень складових елементів
- можливість заміни сполучення слів одним словом, еквівалентним за значенням
- наявність лексичних, синтаксичних або семантичних архаїзмів

Приклади - *airs and graces; to go bananas; an eager beaver; a bee in one's bonnet; to call it square; a fat cat; blue devils.*

Представлена вище класифікація Ш. Баллі стала першим кроком на путі виділення певних груп фразеологічних одиниць з точки зору їх індивідуальних ознак.

Продовжуючи розгляд класифікації фразеологічних одиниць, не можна обійти увагою систему фразеологізмів Анатолія Кочергана, яка є однією з найвідоміших і впливових класифікацій фразеологізмів української мови. Анатолій Кочерган (1943-2017) — український мовознавець та лексикограф, який присвятив значну частину своєї наукової діяльності вивченню фразеології. Він розробив свою систему класифікації фразеологізмів, яка була включена до "Словника фразеологізмів української мови" [34, с. 142-144].

Система Кочергана базується на значенні та виразних особливостях фразеологізмів. Розглянемо детальніше основні типи фразеологізмів, які він виділяв:

- 1) Фразеологічні одиниці, що називають об'єкти, якісь явища, дії тощо. Цей тип фразеологізмів охоплює вирази, які передають конкретні предмети, явища або дії, наприклад: *голодні очі, холодне серце, сонячна погода* і т.д.

- 2) Фразеологічні одиниці, що характеризують людей та їхні вчинки. Цей тип фразеологізмів використовується для опису особистостей, їхніх рис або вчинків, наприклад: *крива душа, мати ближнього свого, бігти як зайчик* і т.д.
- 3) Фразеологічні одиниці, що передають емоційний стан. Цей тип фразеологізмів використовується для вираження почуттів, емоційних станів, наприклад: *вогонь у груді, серце в п'ятчку, залитися сльозами* і т.д.
- 4) Фразеологічні одиниці, що відображають взаємовідносини між людьми. Цей тип фразеологізмів використовується для опису стосунків, взаємодії між людьми, наприклад: *стояти за вухом, лежати на душі, дружити як брати* і т.д.
- 5) Фразеологічні одиниці, пов'язані з роботою та виробництвом. Цей тип фразеологізмів використовується для опису діяльності, роботи, виробництва, наприклад: *мати сім пядей у чолі, насипати кому з голови, працювати як вол, майстер своєї справи* і т.д.
- 6) Фразеологічні одиниці, які мають відношення до природи та погоди. Цей тип фразеологізмів використовується для опису природних явищ, погодних умов, наприклад: *бити биями, холодно до кості, буря у склянці* і т.д.

Система фразеологізмів Кочергана враховує семантичні та структурні особливості фразеологічних одиниць, що дозволяє зрозуміти їхню сутність та використання в мові.

Український вчений Анатолій Кочерган у своїй роботі "Фразеологія: теорія і практика" (2014) посилався ще на відому у мовознавстві класифікацію фразеологічного корпусу, в основі якої лежить ступінь зв'язності компонентів у складі фразеологічних одиниць, а також ступінь мотивованості їхніх значень. Учений виділяє такі три типи фразеологічних одиниць:

- 1) фразеологічні зрощення або ідіоми, що є абсолютно неподільними нерозкладними фразеологічними одиницями, значення яких абсолютно не залежне від їхнього лексичного складу, від значень їхніх компонентів: *брати на решето* – обмовляти кого-небудь; *на батьківських* – пішки;
- 2) фразеологічні єдності, що є „типом усталених тісних фразеологічних груп, які теж синтаксично неподільні й теж є вираженням єдиного, цілісного

значення, мотивованого як злиття значень лексичних компонентів, наприклад, укр.: *мати руку* – користуватися чиеюсь підтримкою, протекцією і т. ін.; *лобом горіхи розбивати* – марно витратити зусилля, час, займаючись справою, не вартою уваги;

3) фразеологічні сполучення, які визначаються як „фразеологічні групи, що утворюються реалізацією невірних, зв’язаних значень слів”, наприклад: *показати поріг (дорогу, одвірок, одвірка, шлях і т. ін.)* – налагодити чий-небудь фінансові справи

Пропонуються також різні класифікації фразеологічних одиниць, що ґрунтуються на їхніх структурних особливостях. Що стосується класифікації фразеологічних одиниць в сучасній англійській мові, то тут слід розглянути працю О. І. Смирницького [21, с. 108–109], який виділяє три групи словосполучень в англійській мові:

– фразеологічні одиниці. Їх характерна особливість полягає в тому, що фразеологічна одиниця завжди еквівалентна слову. Наприклад - *in time, give up, fall in love*;

– звичайні (традиційні) словосполучення. Незважаючи на те, що вони надзвичайно часто повторюються в мові, їх не можна віднести до складнику фразеологічних одиниць, адже вони не є еквівалентними словам, а також не володіють ідіоматичністю. Наприклад - *rough sketch, take/pass exams*;

– власне ідіоми. Особливістю, яка відрізняє ідіоми від фразеологічних одиниць є метафоричність, тобто в основі кожної ідіоми лежить певний образ, на відміну від фразеологізмів, які цієї образності позбавлені. Наприклад - *take the bull by the horns, wash one's dirty linen in public*.

Взагалі, залежно від того, за якою ознакою розподіляють фразеологізми на групи, по-різному їх і класифікують. Виділяють різну кількість груп - називають *семантичну, генетичну, функціональну, ідеографічну, експресивно-стилістичну, морфологічну, синтаксичну класифікації та інші*.

Розглянемо більш детально деякі з них.

Заслуговує на увагу класифікація фразеологічних одиниць за *граматичною формою і семантичними ознаками*. У ній фразеологічні одиниці поділяються на фраземи і стійкі фрази. Термін «фразера» охоплює фразеологічні одиниці з

структурою словосполучень, а термін стійка фраза охоплює фразеологічні одиниці з структурою речень [18, с. 45].

Критерієм синтаксичного принципу класифікації є врахування синтаксичних функцій фразеологічних одиниць. Незважаючи на те, що ті чи інші категорії фразеологічних одиниць виступають саме у певній, типовій для них синтаксичній функції, спостерігаються факти багатофункціональності їх, що теж унеможлиблює послідовне проведення цього принципу. З погляду стилістичної класифікації (тобто залежно від їхнього переважного вживання в тій чи іншій сфері суспільної діяльності людей) виділяються:

- 1) Міжстильові ФО. Вживаються у всіх стилях сучасної літературної мови. Наприклад - *пращід, Дід Мороз, двоюрідний брат* тощо. Виконуючи чисто номінативну функцію, вони не виражають ставлення мовця до визначення предметів і їх ознак. Ці фразеологізми можна назвати нейтральними як з погляду стильового, так і з емоційного.
- 2) Книжкові ФО. Використовуються в стилі художньої літератури та публіцистичному, науковому і офіційно-діловому стилях, наприклад велика кількість фразеологізмів пов'язана з античною міфологією, історією та літературою. Більшість цих фразеологізмів носять інтернаціональний характер, тому що зустрічаються у багатьох мовах: *Ahilles' hill* – ахіллесова п'ята; *labour of Sisyphus* – Сізіфова праця тощо. Офіційно ділові і термінологічні фразеологізми є звичайно нейтральні з погляду емоцій. Але в художній літературі і публіцистиці вживаються багато книжкових фразеологічних оборотів, що мають різне емоційне забарвлення. Значна частина книжкових фразеологізмів характеризується урочистістю і риторичністю. Серед книжкових фразеологічних оборотів виділяються також іронічні і жартівливі.
- 3) Розмовні ФО. До них належить велика частина ФЗ, ФЄ і прислів'їв, що були утворені в живій народній мові. Ці ФЗ мають яскраво виражену експресивність, чому сприяє їхня метафоричність, наприклад - *сама малеча, один як билина в полі, правду матінку говорити*. Серед розмовних ФЗ можна виділити групу тавтологічних, застарілих словосполучень, експресивність

яких виражена повтором слів, що мають однаковий корінь, наприклад - *дурень дурнем, чин чином, ні сват ні брат* та інші.

- 4) Просторічні ФО. Ця група фразеологізмів має більш знижений стилістичний характер, ніж розмовні, наприклад - *від самих пелюшок, оженили мене не считавши*. Також характеризується яскраво вираженою емоційністю, частіше фразеологізми мають негативне забарвлення. Наприклад - *сунути ніс; чесати голову; сам, як палець*. Дуже яскраве емоційно-експресивне фарбування жартівливості містять фразеологізми каламбурного характеру, наприклад - *без задніх ніг, увіссати з молоком матері* та інші [21, с. 79].

Спроба класифікації фразеологічних одиниць, виходячи не з характеру внутрішньої фразеологічної структури, а з особливостей їх природних структурних зв'язків з іншими одиницями у системі мови, належить українському мовознавцю Михайлу Кочергану. Він вирізняє фразеологічну одиницю «як самостійну одиницю мови за її оточенням, що створюється на основі власне структурного зв'язку цілого і не збігається із поняттям поширення слів-компонентів на основі їх валентних відношень. Оточення — невід'ємний супутник фразеологічної одиниці. Взята в ізольованому вигляді, фразеологічна одиниця не може бути визначена через саму себе, через лексико-граматичні ознаки своїх компонентів» [25, с. 62]. Вона об'єктивно виділяється із своїм оточенням, разом з яким створює структуру. Так, словосполучення *вивести із себе* недостатнє без залежного оточення (*вивів із себе — кого?*), тобто без іменника із семантикою особи у знахідному відмінку.

На матеріалі дієслівних фразеологічних одиниць у цій класифікації виділяються:

а) фразеологічні одиниці з однопозиційним оточенням, яке може бути виражене й окремим словом у певній граматичній формі (*лізти на стіну* вимагає оточення, вираженого іменником у називному відмінку з семантикою особи), синтаксичними конструкціями (у фразеологічній одиниці *комар носа не підточить* у функції оточення виступає головна частина складного синтаксичного цілого), і варіативними засобами: *над нами не капає і на нас не капає*;

б) фразеологічні одиниці з двопозиційним оточенням, у яких структурно необхідними елементами є суб'єктивне і залежне оточення: хто + взяв слово + з кого; що + *червоною ниткою проходить* + через що;

в) фразеологічні одиниці з трипозиційним оточенням— суб'єктивним і двома залежними: хто + *коле очі* + кому + чим [44, с. 151].

Ці основні групи в свою чергу розмежовуються на підгрупи — з однорідним, неоднорідним і варіантним оточеннями, вираженими різними граматичними формами слів і синтаксичними конструкціями.

Метод аналізу фразеологічних одиниць за оточенням загострює увагу на дослідженні структурних зв'язків фразеологічних одиниць, що, в свою чергу, допомагає вирізнити фразеологічні одиниці на фоні інших лінгвістичних одиниць, сприяє визначенню їх семантики (значення фразеологічних одиниць часто безпосередньо пов'язується з оточенням) тощо, але класифікація усього фразеологічного фонду за цією схемою занадто деталізована і складна.

Генетична класифікація, що передбачає групування фразеологічного матеріалу за джерелами походження, найбільш детально опрацьована в дослідженнях Л. А. Булаховського, який визначає такі групи:

- 1) прислів'я і приказки;
- 2) професіоналізми, що набули метафоричного вжитку;
- 3) усталені вислови з анекдотів, жартів;
- 4) цитати й образи з „Старого" і „Нового" завітів;
- 5) численні ремінісценції античної старовини;
- 6) переклади поширених іншомовних висловів;
- 7) крилаті слова українських та іноземних письменників;
- 8) влучні фрази видатних людей [30, с. 81].

Генетична класифікація, надзвичайно корисна з погляду історичного вивчення фразеології кожної національної мови, на жаль, не може охопити всіх фразеологічних одиниць, бо далеко не завжди можна навіть при спеціальних дослідженнях точно встановити джерело виникнення того чи іншого вислову.

За комунікативною функцією, що визначається їх структурно-семантичними особливостями, визначено чотири класи множинних виразів:

- номінаційні одиниці позначають позакласні сутності, наприклад - *as the crow flies*;
- номінаційно-комунікативні словесні фрази можуть бути перетворені в речення при використанні в пасивному залозу, наприклад - *to break the ice – the ice is broken; to pull somebody’s leg – somebody’s leg is pulled.*
- інтерджекційні одиниці висловлюють емоції, наприклад - *a pretty kettle of fish, by George!!*
- комунікативні одиниці - це прислів'я, приказки, цитати, структура яких схожа на структуру речення, наприклад - *Familiarity breeds contempt.*

Формальна класифікація

Типи фразеологічних одиниць:

-номінальні фрази: *the root of trouble*;

- словесні фрази: *the break the news*;

- прикметникові фрази: *as good as gold, head and shoulders over sb*;

- прислівникові фрази: *in the long run, from head to foot, by heart*;

- сполучні фрази: *on the one hand, as long as*;

- препозиційні фрази: *in the course of sth*;

- interjectional: *Well, I never!*

Фразеологічні одиниці, що функціонують як іменники:

N + N *maiden name*

N's + N *cat's paw, ladies' man*

N + prep + N *the arm of the law*

N + підрядне речення *ships that pass in the night*

Фразеологічні одиниці, що функціонують як дієслова:

V + N, *to take advantage*

V + постпозитив *to give up*

V +та + V *to pick and choose*

V + One's + N + prep *to snap one's fingers at*

V + one + N, *to give one the bird*

V + підрядне речення, *to see how the land lies*

Фразеологічні одиниці, що функціонують як прикметники:

A + A *high and mighty*

A + as + N, *as old as the hills*

Фразеологічні одиниці, що функціонують як прислівники:

N + N *tooth and nail*

prep + N *by heart, of course*

adv + prep + A + N *once in a blue moon*

prep + N + або + N *by hook or by crook*

Фразеологічні одиниці, що функціонують як інтерджекції:

імперативні речення: *Bless (one's) soul! God bless you!*

За походженням всі фразеологічні одиниці можна розділити на дві великі групи: *рідну і запозичену*. Основними джерелами рідних фразеологічних одиниць є:

1) термінологічна та професійна лексика, наприклад фізика: *center of gravity* (центр тяжіння), *specific weight* (питома вага); навігація: *cut the painter* (обрубити канан) - *to become independent*, *lower one's colours* (спустити свій флаг) - *to yield, to give in*; військова сфера: *fall into line* (стати в стрій) - *conform with others*;

2) британська література, наприклад, *the green-eyed monster* (зеленоокий монстр) - «ревності» (В. Шекспір); як Гамлет без принца - *the most important person at event is absent* «найважливіша людина на заході відсутня» (В. Шекспір); *fall on evil days* - «жити в бідності після того, як насолоджувався кращими часами» (Дж. Мілтон); *a sight for sore eyes* - «людина або річ, яку хтось надзвичайно радий або полегшує бачити» (Дж. Свіфт)

3) Британські традиції та звичаї, наприклад, *baker's dozen* - «група з тринадцяти». У минулому британські купці хліба отримували від пекарів тринадцять хлібів замість дванадцяти, а тринадцятий - прибуток торговців;

4) забобони і легенди, наприклад, *a black sheep* - «менш успішна або більш аморальна людина в сім'ї або групі». Люди вважали, що чорна вівця позначена дияволом; *the halcyon days* - «дуже щасливий або успішний період у минулому»;

5) історичні факти та події, особистості, наприклад, *as well be hanged for a sheep as a lamb* - «те, що ви говорите, коли ви збираєтеся бути покарані за щось, так що ви вирішили зробити щось гірше, тому що ваше покарання не буде більш суворим»; за старим законом людину, яка вкрала овечку, засудили до смертної

кари через повішення, тому варто було вкрати щось більше, бо не було гіршого покарання; *to do a Thatcher* - «залишитися при владі на посаді прем'єр-міністра три терміни поспіль (від колишнього прем'єр-міністра консерваторів Маргарет Тетчер)»;

б) явища та факти повсякденного життя, наприклад, *carry coals to Newcastle* - «взяти щось до місця, де є багато його доступного». Ньюкасл - місто в Північній Англії, де було видобуто багато вугілля; *to get out of wood* - 'бути врятованим від небезпеки або складності'

Основними джерелами запозичених фразеологічних одиниць є:

1) Святе Письмо, наприклад, *the left hand does not know what the right hand is doing* (ліва рука не знає, що робить права рука) - «спілкування в організації погане, таке що одна частина не знала, що відбувається в іншій частині»; *the kiss of Judas* (поцілунок Іуди) - «будь-який прояв прихильності, метою якого є приховування будь-якого акту зради» (Матвія XXVI: 49);

2) стародавні легенди та міфи, що належать до різних релігійних або культурних традицій, наприклад, *to cut the Gordian knot* - «для вирішення складної проблеми сильним, простим і ефективним способом» (з легенди, що Гордій, цар Гордія, зв'язав хитромудрий вузол і пророкував, що той, хто його розв'язав, стане правителем Азії. Був прорізаний мечем Олександром Македонським); *a Procrustean bed* (Прокрустейське ліжко) - «сувора, нелюдська система, в котру індивід вмонтований силою, незалежно від власних потреб і побажань» (з грецької Міфології, Прокруст - грабіжник, який змусив мандрівників лягти на ліжко і зробив їх придатними, розтягнувши кінцівки або відрізавши відповідну довжину ноги);

3) факти та події світової історії, наприклад, *to cross the Rubicon* (перетнути Рубікон) - «зробити те, що матиме дуже важливі результати, які не можуть бути змінені після». Юлій Цезар розпочав війну, яка призвела до перемоги для нього, перетнувши річку Рубікон в Італії; *to meet one's Waterloo* (зустріти Ватерлоо) - «зіткнутися з, наприклад, після попереднього успіху, остаточної поразки, труднощі або перешкоди, яку не можна подолати (від поразки Наполеона при Ватерлоо 1815)»;

4) варіанти англійської мови, наприклад *a heavy hitter* - «той, хто потужний і багато чого досяг» (американський); *a hole card* - «таємна перевага, яка готова використовувати, коли вам це потрібно» (американська); *be home and hosed* - «щоб успішно щось завершити» (Australian);

5) інші мови (класичні та сучасні), наприклад, друга - «рівні з будь-яким іншим і кращі за більшість» (з латини: *nulli secundus*); *for smb's fair eyes* - «через особисту симпатію, не варто своїх пустинь, послуг, даремно» (з французької: *pour les beaux yeux de qn.*); *the fair sex* - «жінки» (від французького: *le beau sex*); *let the cat out of the bag* (випустити kota з сумки) - «розкрити секрет недбало або помилково» (з німецької: *die Katze aus dem Sack lassen*); *tilt at windmills* - «витрачати час на спроби впоратися з ворогами або проблемами, яких не існує» (з іспанської: *acometer molinos de viento*); *every dog is a lion at home* (кожна собака є левом у себе вдома) - «відчувати себе значущим у звичному оточенні» (з італійської: *ogni cane e leone a casa sua*).

Сказане вище дає підставу для твердження про те, що процес фразеологізації виявляє основні закономірності розвитку фразеологічного значення, шляхи його утворення, в основі яких лежать моделі, які демонструють загальні принципи семантичної трансформації і представляють утворення фразеосполучень як когнітивний процес.

1.3 Зіставлення фразеологізмів різних мов

Зіставлення фразеологізмів різних мов є важливою галуззю лінгвістики, яка досліджує семантику, структуру та вживання фразеологізмів у різних мовах. Це дозволяє виявити схожості та відмінності у виразних засобах різних культур, а також розкрити особливості мовного мислення та культурного контексту. Основний елемент будь-якого зіставлення – це виявлення тотожних і розпізнавальних ознак порівнюваних явищ. Зіставна фразеологія знаходиться на стадії становлення і тим самим викликає все більший інтерес дослідників [13, с. 47].

Зіставлення фразеологізмів різних мов може бути проведено на різних рівнях аналізу, таких як:

- 1) Семантичний рівень. Порівнюються значення фразеологічних одиниць у різних мовах. Виявляються спільні семантичні компоненти, а також відмінності у вираженні певних концептів.
- 2) Структурний рівень. Порівнюються структури фразеологізмів, такі як словосполучення, граматична будова, типові конструкції. З'ясовуються подібності та розбіжності у виборі лексико-граматичних засобів для вираження певних ідіоматичних конструкцій.
- 3) Компонентний рівень. Аналізуються конкретні фразеологічні одиниці у різних мовах, порівнюються їх походження, вживання, стилістичні особливості та перекладні еквіваленти.

I. Структурно-граматичний аспект

Порівняльний аналіз ФО в структурно-граматичному аспекті спрямований на виявлення їх структурно-граматичного паралелізму і структурно-граматичних розбіжностей в англійській та українській мовах. У плані вираження ФО представляють собою певну структурно-граматичну побудову, сконструйовану за моделями вільних словосполучень або речення, що існують в тій чи іншій мові. «...Відомо, що фразеологізми за своєю структурою не відрізняються від звичайного словосполучення. Вони сконструйовані за зразком тих чи інших вільних синтаксичних конструкцій, що існують у мові в даний час або існували в минулому» [24, с. 166].

Аналіз структурно-граматично організації фразеологізмів здійснюється в роботі з урахуванням наступних ознак:

- 1) Морфологічного вираження стрижневого компонента ФО. Даного критерію дотримуються більшість дослідників ФО в порівняльному плані [24, с. 246]. Під стрижневим компонентом ФО розуміється ведучий граматично незалежний компонент, що відноситься до певної частини мови і обумовлює функціонування даної ФО в якості певного члена речення. Виділяються субстантивні, ад'єктивні, дієслівні фразеологізми.
- 2) Синтагматичної будови ФО, тобто організації ФО у вигляді словосполучень з різним типом синтаксичного зв'язку (сурядного чи підрядного) або речень. Такий підхід до розгляду ФО описані в

роботах Л. Булаховського, І. Ващенко, В. Назарука та інших лінгвістів. [24, с. 249-251]

- 3) Характеру синтаксичних підрядних зв'язків ФО. Виділяються атрибутивні та об'єктні ФО.
- 4) Способу вираження синтаксичних відносин (узгодження, управління, примикання).
- 5) Положення залежного компонента по відношенню до стрижневого. Виділяють ФО с залежним компонентом в препозиції та постпозиції.

Були виділені такі типи фразеологізмів в зіставляваних мовах:

- 1) Дієслівні. ФО функціонально співвідносяться з дієсловом, тобто стрижневим компонентом ФО є дієслово.

Зв'язок між стрижневим і залежним компонентами підрядних ФО – об'єктний. Для подальшої класифікації ФО необхідно взяти до уваги валентність перехідного дієслова. Валентність – це здатність дієслова вступати в поєднання з іншими словами. У сучасному мовознавстві виявлені наступні види валентності: суб'єктна валентність, якщо мається на увазі здатність дієслова сполучатися з підметом речення; об'єктна валентність, під якою розуміється здатність дієслова сполучатися з одним, двома або кількома об'єктами; предикативна валентність, що означає здатність стрижневого компонента поєднуватися з іншим дієсловом і разом з ним утворювати складений присудок та деякі інші валентності.

Виділено такі основні підкласи, характерні для ФО обох мов:

- a. V+n (v+pron+n). Наприклад: *ламати комедію, beat the air, answer the bell, pass the baby.*
- b. V+adj+n. Наприклад: *take a strong stand, have a broad back, розрубати гордіїв вузол.*
- c. V+prep+n (v+prep+pron+n, v+prep+pron+n). Наприклад: *hit below the belt, jump at the bait, weigh in the balance.*
- d. V+n+prep+n. Наприклад: *pass the bottle of smoke, take the bear by the tooth, держати камінь за пазухою.*
- e. V+adv. Наприклад: *play fair, play double, тримати себе в руках.*

- f. V+n+adv. Наприклад: *hold the scale equally, play one's card fairly, вивертати душу навиворіт.*
- g. V+n+n. Наприклад: *wet the baby's head, дати волю язика.*
- h. V+comp+n. Наприклад: *run like a deer, обдирати як лиску.*
- i. V+and+v (v+n+and+v+n). Наприклад: *bow and scrape, pick and choose.*
- 2) Ад'єктивні. ФО, що функціонально співвідносяться з прикметником:
- a. Ад'єктивні компаративні ФО. Наприклад: *as open as a day, as soft as a butter, м'який як віск.*
- b. Adj+prep+n. Наприклад: *light in hand, легкий на підйом.*
- 3) Субстантивні. ФО функціонально співвідносяться з іменником, тобто стрижневим компонентом ФО є іменник:
- a. Adv+n. Наприклад: *a kind heart, an early beard, широка натура.*
- b. N+n. Наприклад: *King Log, Jack Horner, Mother Bunch.*
- c. N+prep+n. Наприклад: *вовк в овечій шкурі, the milk of kindness.*
- d. Part +n. Наприклад: *стріляний горобець, третій калач.*
- e. N+and+n. Наприклад: *плоть та кров, milk and water.*
- 4) ФО зі структурою речення. ФО, що побудовані за структурою простого речення і має такі компоненти як підмет і присудок:
- a. Незамкнене багаточленне двоскладне речення. Незамкнутість проявляється в певній незавершеності та вимагає поширення даної фразеологічної одиниці в контексті або іменником або особовим займенником. Наприклад: *взимку снігу не випросиш (у кого).*
- b. Замкнене багаточленне двоскладне речення. Може бути організовано по моделі особового, не визначено-особового або безособового речення. Наприклад: *he think himself God Almighty* [23, с. 25].

II. Семантичний аспект

Питання семантики фразеологічних одиниць останнім часом приковують до себе все більшу увагу дослідників фразеології. Поряд з проблемами загальної теорії фразеологічної семантики, вирішується цілий ряд питань, пов'язаних з семантичними категоріями ФО, в тому числі і проблема семантичної організації фразеологізмів.

Кожна ФО характеризується специфічним набором одиниць сенсу, мінімальних смислових компонентів – сем, інтегральних та диференціальних. Якщо інтегральні семи є найбільш загальними і служать підставою для об'єднання ФО в певні фразео-семантичні групи і підгрупи, то диференціальні семи є додатковими семантичними ознаками і відображають другорядні властивості і характеристики позначуваного явища. Вони є мінімальними одиницями семантики ФО і виконують змістовизначну та змістотворну функцію. Семантична своєрідність ФО полягає в специфіці поєднання сем. В результаті зіставлення виявляється набір смислових компонентів, що обумовлюють особливості семантики відібраних для аналізу ФО в англійській та українській мовах. Інтегральні семи виступають як загальні, що визначають можливість включення тієї чи іншої фразеологічної одиниці до складу певної фразео-семантичної підгрупи і служать підставою для об'єднання і зіставлення значень аналізованих фразеологізмів. Диференціальні семи виявляються на основі зіставлення ФО, що входять тільки в одну фразео-семантичну підгрупу і носять приватний характер. Порівняльний аналіз спрямований на виявлення принципової подібності або відмінності в семній організації фразеологічного значення досліджуваних одиниць в англійській і українській мовах.

Тепер перейдемо до визначення сигніфікативно-денотативного і конотативного компонентів фразеологічного значення. «Під денотативним компонентом значення розуміється частина значення знаку, що відображає в узагальненій формі предмети і явища позамовної дійсності. Денотативний компонент має в своїй основі поняття, яке характеризує позамовний об'єкт» [15, с. 56].

Проте виділяючи інтегральні і диференціальні семи, що формують сигніфікативно-денотативне значення ФО, необхідно також виділити і семи, що визначають конотативне значення фразеологізмів, «оскільки утворення ФО в

системі мови пов'язане в першу чергу з тим, що вони виконують експресивну функцію (крім номінативної і комунікативної), тобто акт непрямой номінації ускладнюється оціночною характеристикою об'єкта номінації [15, с. 58].

Таким чином, конотацію можна розглядати як додаткову інформацію стосовно сигніфікативно-денотативного значення, як сукупність семантичних нашарувань, що включають в себе оцінчний, експресивний, емоційний та функціонально-семантичний компоненти. Всі чотири компоненти конотації у фразеологічному значенні виступають, як правило, разом, але іноді можуть знаходитися і в різних комбінаціях.

- 1) Оцінчний компонент, тобто схвальна або несхвальна оцінка, закладена в значенні фразеологізму, є основним в конотативному значенні ФО в силу його соціолінгвістичної природи. Виділяють негативний, позитивний та нейтральний компонент фразеологічного значення, в онові яких лежить осуд, схвалення або відсутність яскраво вираженого засудження або схвалення як констатація соціально усталеної оцінки якогось явища.
- 2) Емоційний компонент, під яким розуміється вираження у фразеологічному значенні почуттів і емоцій. Порівнюючи велику кількість ФО між собою можна спостерігати цілу гаму різноманітних відтінків проявів почуттів та емоцій від різко засуджуючого до співчутливого.
- 3) Експресивний компонент виступає як ступінь інтенсивності вираження емоційно-оцінчного елемента у фразеологічному значенні. Цей компонент фіксується в словникових дефініціях фразеологізмів, може бути як присутнім, так і відсутнім в семантиці ФО, будучи самим непостійним серед чотирьох компонентів.
- 4) Функціонально стилістичний компонент, свідчить про належність фразеологізму до того чи іншого стилю мовлення, його поширеності і вживаності. Більшість дослідників [15, с. 84] виділяють три класи в залежності від переважної сфери їх вживання: книжкові, розмовні і нейтральні або між стильові.

Ці чотири компоненти і входять в склад наступного аспекта – компонентного.

III. Компонентний аспект

Компонентний рівень передбачає виявлення тотожних, близьких за семантикою або різнорідних елементів у складі фразеологізмів, що зіставляються. Цей рівень є самим рухливим і специфічним для обох мов.

З урахуванням зазначених рівнів виділяються такі типи міжмовних відносин:

1) Фразеологічні еквіваленти (повні та часткові).

Повними еквівалентами можна вважати фразеологічні одиниці англійської та української мов, що мають однакові сигніфікативно-денотативне значення, суб'єктивно-оціночну, функціонально-стилістичну та емоційно-експресивну конотацію, структурно-граматичну організацію та компонентний склад. При цьому збіг структурно-граматичної організації англійських та українських ФО передбачає врахування специфіки типологічних ознак, властивих одній мові і не характерних для іншої. Часткові фразеологічні еквіваленти характеризуються незначними відмінностями в плані вираження ФО тотожної семантики, які можуть носити морфологічний або компонентний характер

2) Фразеологічні аналоги (повні та часткові).

До міжмовних фразеологічних аналогів відносять ФО, які виражають однакове або близьке значення, але характеризуються повним розходженням або приблизною подібністю внутрішньої форми. Для фразеологічних аналогів характерний збіг сигніфікативно-денотативного значення та суб'єктивно-оціночної конотації. За ступенем збігу або розходження міжмовних фразеологічних аналогів можна виділити:

- a. Фразеологічні аналоги з приблизною подібністю структурно-граматичної організації та одною однаковою лексемою в компонентному складі.
- b. Фразеологічні аналоги з приблизною подібністю структурно-граматичної організації та різним компонентним складом.
- c. Фразеологічні аналоги з різною структурно-граматичною організацією та різним компонентним складом.

3) Безеквівалентні фразеологізми.

Безеквівалентними фразеологізмами вважаються фразеологізми, які не мають відповідників в фразеологічній системі іншої мови. Їх можна поділити на три групи:

- a. ФО мови-джерела, семантику яких можна передати на мові рецепторі лише за допомогою словосполучень або розгорнутий опис. Наприклад: *let one's hair down* – вести себе сердечно.
- b. ФО мови-джерела, які мають відповідність в мові-рецепторі у вигляді окремих лексем або набору лексем. Наприклад: *leading light* – світило, знаменитість.
- c. ФО мови-джерела, які мають відповідність в мові-рецепторі як у вигляді окремих лексем, так і за допомогою словосполучень та розгорнутого опису. Наприклад: *get a blow* – подихати свіжим повітрям [16, с. 115].

1.4 Висновки до I розділу

Фразеологізми здавна вважаються однією зі специфічних рис кожної мови. Вони набагато виразніше, ніж окремі слова, розподіляються в певних структурно-функціональних стилях, виявляючи свою належність до кожного з них, а також до сфери усного чи писемного мовлення, мають більш яскраве експресивне чи емоційне забарвлення.

Виділяють такі групи фразеологізмів:

- фразеологічні зрощення;
- фразеологічні єдності;
- фразеологічні сполучення;
- фразеологічні вирази.

Основні критерії стійких словосполучень:

- Семантична стійкість: Словосполучення має стійкий семантичний зміст, який не може бути виведений зі значень окремих слів, що його складають. Слова в стійкому словосполученні взаємодіють між собою і формують нове значення.

- Синтаксична стійкість: Слова в стійкому словосполученні зберігають фіксований порядок інших слів або мають обмежену можливість поєднання з іншими словами. Зміна порядку слів або введення додаткових слів може призвести до втрати семантичного змісту.
- Частотність: Стійкі словосполучення повторюються в мовленні з високою частотою. Вони стають звичайними конструкціями, які використовуються носіями мови без додаткового зусилля або аналізу.
- Ідіоматичність: Деякі стійкі словосполучення є ідіоматичними, що означає, що їх семантичний зміст не може бути просто передбачений зі значень окремих слів. Вони мають свою власну лексичну та граматичну структуру, що може відрізнитися від загальних правил мови.

Впорядкувати та системазувати класифікацію фразеологізмів можливо за допомогою наступних критеріїв – за семантичним відтінком, за походженням, за будовою, за стилістичним відтінком, за тематикою і таке інше.

Порівняльний аспект системного вивчення фразеології безсумнівно представляє собою великий інтерес як для розробки загальної теорії фразеології, так і для вивчення загальних і відмінних ознак досліджуваних мов. В кваліфікаційній роботі було описано метод зіставлення фразеологізмів заснований на трьох аспектах:

- Структурно-граматичний аспект. Порівняльний аналіз ФО в структурно-граматичному аспекті спрямований на виявлення їх структурно-граматичного паралелізму і структурно-граматичних розбіжностей в англійській та українській мовах.
- Семантичний аспект. Семантична своєрідність ФО полягає в специфіці поєднання сем. В результаті зіставлення виявляється набір смислових компонентів, що обумовлюють особливості семантики відібраних для аналізу ФО в англійській та українській мовах. Інтегральні семи виступають як загальні, що визначають можливість

включення тієї чи іншої фразеологічної одиниці до складу певної фразео-семантичної підгрупи і служать підставою для об'єднання і зіставлення значень аналізованих фразеологізмів. Диференціальні семи виявляються на основі зіставлення ФО, що входять тільки в одну фразео-семантичну підгрупу і носять приватний характер. Порівняльний аналіз спрямований на виявлення принципової подібності або відмінності в семній організації фразеологічного значення досліджуваних одиниць в англійській і українській мовах.

- Компонентний аспект. Компонентний рівень передбачає виявлення тотожних, близьких за семантикою або різнорідних елементів у складі фразеологізмі, що зіставляються. Цей рівень є самим рухливим і специфічним для обох мов.

З урахуванням всіх аспектів, для потреб даного дослідження, можна виділити такі види фразеологізмів в українській та англійській мові:

- 1) Фразеологічні еквіваленти або часткові фразеологічні еквіваленти.
- 2) Аналоги.
- 3) Безеквівалентні фразеологізми.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНІ, СЕМАНТИЧНІ ТА КОМПОНЕНТНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЧЕСНОТ ТА ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

2.1 Загальна характеристика фразеологізмів на позначення загальнолюдських цінностей і чеснот в українській та англійській мовах

За останні роки проблема загальнолюдських цінностей і чеснот викликає особливу увагу учених і є предметом дослідження не тільки філософії чи психології, а й лінгвістики. Інтерес дослідників обґрунтований, оскільки кожній людині властиві істотні особливості, які позначаються на її діяльності та поведінці. Про одних говорять, що вони добрі, дисципліновані, скромні, чесні, сміливі, милосердні, а про інших - лінькуваті, хвалькуваті, неорганізовані, честолюбні, самовпевнені, нечесні, егоїсти, боягузи. Але протягом тисячолітньої історії були виділені чесноти і цінності, які цінувалися і завжди будуть цінуватися.

Загальнолюдські чесноти — це схильність постійно чинити добрі справи; позитивна моральна властивість характеру людини, що визначається його волею і вчинками [22, с. 43].

Загальнолюдські чесноти завжди були предметом наукових пошуків. Їх кількість могла змінюватись залежно від країни, релігії або століття. Наприклад, теологічними цінностями вважаються: віра, надія та кохання.

Платон, Святий Амвросій та Тома Аквінський виділяли такі чотири кардинальні чесноти: справедливість, стійкість, розсудливість та поміркованість.

Християнська релігія називає такі сім чеснот в порядку святості: добродієність, стриманість, щедрість, старанність, лагідність, доброзичливість та смиренність.

Відповідно до завдань кваліфікаційної роботи мною були виділені такі групи фразеологічних одиниць, що позначають загальнолюдські чесноти:

1. Милосердя - це готовність допомогти, пожертвувати собою заради інших, безкорисливо робити добро. Наприклад: *virtue is its own reward* - добро відплатиться добром; *a man of heart* – сердечна людина; *to take close to heart* - брати близько до серця.
2. Мужність - риса характеру людини, у якій поєднуються хоробрість, рішучість, витримка тощо. Рідше мужність асоціюється зі змужнілістю. Наприклад: *man of courage* – хоробра людина; *nothing risk, nothing wins* – хто не ризикує, той не п'є шампанського; *a hard nut to crack* – міцний горішок.
3. Розум - здатність людини мислити, відображати і пізнавати об'єктивну дійсність або загальний інтелектуальний розвиток, рівень пізнання, знань кого-небудь. Наприклад: *sharp as a tack* - гострий розум; *mother wit* - вроджена кмітливість; *to have two heads* - одна голова добре, а дві краще.
4. Терплячість – це властивість людини стійко, без нарікань переносити фізичні або моральні страждання. Наприклад: *patience of job* - янгольське терпіння; *patience is a virtue* - терпіння є великою чеснотою, *patience is a key to paradise* - терпіння - найкраще спасіння.
5. Чесність – це властивість людини, яка відзначається високими моральними якостями, виражає прямоту та відвертість характеру або людину яка старанно виконує свої обов'язки. Також чесність може позначати - чесну поведінку, чесне, самовіддане ставлення до когось або чогось. Наприклад: *character is prosperity* – добре ім'я – найкращий спадок; *above boarded* – чесна людина; *good man and true* – надійний чоловік.

Загальнолюдські цінності— цінності, що не залежать від класових інтересів, симпатій, уподобань, однакові для представників усіх класів і верств суспільства.

Загальнонародні і загальнолюдські цінності — це ціннісна значимість предметів, явищ, ідей для даного суспільства або для світового співтовариства

[26, с. 77]. Загальнонародні і загальнолюдські цінності звичайно складають ціннісно-нормативну систему, що формується в процесі становлення і розвитку суспільства й відображає результати реальної взаємодії ідеалів і інтересів усіх соціальних верств і груп або світового співтовариства. Це, по-перше, соціально-політичні і моральні принципи, що поділяються більшістю населення або країни, всього світового співтовариства. По-друге, соціально-політичні цінності, загальнолюдські (національні) ідеали, загальнонародна мета й основні засоби її досягнення (соціальна справедливість, людська гідність, громадянський обов'язок, цінності матеріального благополуччя і багатства духовного життя). Загальнонародні і загальнолюдські цінності — це цінності природні і цінності, що за самою суттю і значимістю мають глобальний характер (проблеми світу, роззброєння, міжнародного економічного порядку та ін.)

Загальнолюдські цінності є регуляторами поведінки всього людства, виступаючи найважливішими критеріями, стимулами і знаряддями пошуку шляхів взаєморозуміння, злагоди і збереження життя людей планети. Слід мати на увазі, що загальнолюдські цінності мають конкретно-історичний характер. Їх розуміння в античності чи в епоху Середньовіччя суттєво відрізняється від їх розуміння в сучасному інформаційному суспільстві.

У сучасній філософії та інших науках поки що немає єдиного бачення того, що є загальнолюдськими цінностями. Немає основи, яка б давала змогу визначити єдині, загальнозначимі цінності для всіх народів, систем та культур. Спостерігається надзвичайне розмаїття думок щодо поняття "загальнолюдське".

Але філософія виділяє деякі цінності, які, беззаперечно, є загальнолюдськими:

- цінність людського життя;
- сенс життя, добро, справедливість, краса, істина, свобода тощо;
- цінність природи як основи життєдіяльності людини, запобігання екологічній кризі, збереження навколишнього середовища;

- відвернення загрози термоядерної війни;
- забезпечення свободи людини демократизації усіх сфер людської життєдіяльності – економіки, політики, культури тощо [26, с. 141].

Відповідно до завдань кваліфікаційної роботи нами були виділені наступні групи фразеологічних одиниць, що позначають загальнолюдські цінності:

- 1) Кохання – це почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі. Наприклад: *blind date* – побачення наосліп; *love at first sight* – кохання з першого погляду; *love will creep where it cannot go* – для кохання немає перешкод.
- 2) До цієї підгрупи фразеологізмів відноситься поняття «дім», що означає приміщення в якому живуть люди. В більш широкому значенні означає рідний край в якому людина народилася. Наприклад: *East or West – home is best* – в гостях добре, а вдома краще; *keep the house fires burning* – берегти домашнє вогнище; *keep a good house* – підтримувати порядок, чистоту.
- 3) Життя – це існування всього живого, протилежне смерті або стан живого організму в стадії розвитку, зросту. Наприклад: *a bed of roses* – не життя а рай; *live and let live* - сам живи і іншим не заважай.
- 4) Дружба – стосунки, відносини, в основі яких лежить взаємна прихильність, довіра, відданість, товариська солідарність, духовна близькість, спільність інтересів і та ін. наприклад: *hail-fellow-well-met* – приятель; *to get acquainted* – познайомитися; *old friend and old wine the best* – старий друг краще нових двох.
- 5) Сім'я – група людей, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, які живуть разом. Також до цієї групи відноситься поняття одруження – це дія, що має значення одружити та одружитися. Наприклад: *to tie the knot* – зав'язати хустку; *head of the family* – голова сім'ї; *they are indeed of the same bread* – з одного тіста ліплени.

До мовних одиниць, які покликані виражати загальнолюдські цінності та чесноти, передусім належать фразеологічні одиниці. Фразеологізми виникають в мові не для того, щоб називати які-небудь предмети чи явища, що з'явилися, а для того, щоб через образну уяву характеризувати вже назване словом поняття.

Аналіз фразеологічних одиниць на позначення загальнолюдських якостей та чеснот було здійснено на основі вибірки фразем із таких фразеологічних словників та посібників:

- 1) Longman Dictionary of English Idioms [7];
- 2) English-American Proverbs and Sayings [2];
- 3) Англо-український фразеологічний словник [10].

Враховувалася одна характеристика – фразеологізми на позначення загальнолюдських цінностей і чеснот в англійській та українській мовах.

В результаті суцільної вибірки із словників було отримано усього 244 фразеологізмів на позначення загальнолюдських цінностей і чеснот – 127 англійських та 117 українських.

Класифікація, яку було виконано у цій роботі, дає можливість простежити функціонування фразеологічних одиниць як цілісної групи на позначення загальнолюдських цінностей і чеснот. Було отримано 5 груп, які виражають такі загальнолюдські цінності як: дім, кохання, дружба, життя, сім'я та 5 груп, які виражають загальнолюдські чесноти: мужність, чесність, розум, терплячість та доброта (див. табл. 2.1.)

Табл. 2.1.

Загальнолюдські чесноти і цінності	Українські фразеологізми	Англійські фразеологізми
Кохання	12	16
Життя	10	10
Дім	12	16
Дружба	9	13
Сім'я	10	12

Розум	10	15
Мужність	16	15
Чесність	18	12
Терплячість	6	7
Доброта	16	17
Усього	117	127

Отже в кваліфікаційній роботі були виділені 10 груп фразеологізмів: кохання, дім, життя, дружба, сім'я, розум, мужність, чесність, терплячість та доброта. Були обрані загальнолюдські чесноти та цінності, які найчастіше зустрічаються та цінуються різними країнами та релігіями.

2.2 Зіставлення фразеологізмів на позначення загальнолюдських цінностей і чеснот української та англійської мови

Фразеологічна система будь-якої мови в цілому володіє своїми національними особливостями. У чому конкретно проявляється відмінність фразеологічної системи двох або більше мов, можна встановити лише при їх порівняльному вивченні. Зрозуміло, що ця різниця буде тим глибша, чим далі генетичний зв'язок зіставлених мов. І навпаки - чим ближче мови тим більше схожих рис виявиться в області фразеології. Контрастивний аналіз фразеологічних одиниць споріднених і не споріднених мов збагачує теорію фразеології не тільки кількісно, але й якісно, виявляючи самотність кожної з зіставлених мов.

Англійська та українська мови частково споріднені мови тому, що вони відносяться до індоєвропейської мовної родини. Але й мають багато відмінностей: англійську мову класифікують до германської гілки мов, а українську – до слов'янської. До того ж англійська мова – аналітична, тобто зв'язки між самостійними словами виражаються не зміною закінчень або звуків у коренях, а за допомогою порядку слів у реченні та службових частин мови (прийменників, часток, артиклів). Українська ж мова – синтетична, тобто

в ній граматичне значення синтезується з лексичним у межах слова (граматичне значення виражається за допомогою флексій, формотворчих афіксів, чергування звуків і суплетивізму).

В кваліфікаційній роботі було опрацьовано 248 фразеологізми на позначення загальнолюдських цінностей і чеснот. Вони були поділені на 10 тематичних груп: дім, кохання, дружба, життя, сім'я, розум, мужність, чесність, терплячість та доброта.

Розглянемо першу тематичну групу – кохання. В неї включені 16 фразеологізм англійської мови і 12 – українських.

Перш за все проаналізуємо фразеологізми в структурно-граматичному аспекті. Порівняльний аналіз ФО в структурно-граматичному аспекті спрямований на виявлення їх структурно-граматичного паралелізму і структурно-граматичних розбіжностей в англійській та українській мовах. У плані вираження ФО представляють собою певну структурно-граматичну побудову, сконструйовану за моделями вільних словосполучень або речень, що існують в тій чи іншій мові.

Були виділені такі групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської цінності «Кохання»:

1) Дієслівні

Fall in love with – V + Prep + N;

Бути закоханим – V + Adv;

To make court to – V + N;

Take fancy – V + N;

To be sweet on – V + Adv;

To loose one's heart over – V + N + Prep;

Втратити серце через когось – V + N + Prep;

To make an offer – V + N;

Зробити пропозицію – V + N;

To be in love with over head and ears – V + Prep + N + Prep + N;

Закохатися по вуха – V + Adv;

To make cow eyes at – V + Adj + N.

2) Субстантивні

Love at first sight – N + Adv + N;

Кохання з першого погляду – N + Adj + N;

Puppy love – Adv + N;

Перше кохання – Adv + N;

The apple of one's eye – N + Prep + N;

Зіниця ока – N + N;

Platonic love – Adv + N;

Платонічне кохання – Adv + N;

Blind date – Adv + N;

Побачення наосліп – Adv + N.

3) Ад'єктивні

All in all – Adj + prep + Adj;

Дивитися як закоханий пінгвін – ад'єктивна компаративська ФО.

4) Фразеологізми зі структурою речення

Absence makes the heart grow fonder – замкнене багаточленне двоскладне речення.

Розглянемо фразеологізми з урахуванням семантичного аспекту. Семантична своєрідність ФО полягає в специфіці поєднання сем. Кожна ФО характеризується специфічним набором одиниць сенсу, мінімальних смислових компонентів – сем, інтегральних та диференціальних. Якщо інтегральні семи є найбільш загальними і служать підставою для об'єднання ФО в певні фразео-семантичні групи і підгрупи, то диференціальні семи є додатковими семантичними ознаками і відображають другорядні властивості і характеристики позначуваного явища.

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;

2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;

- 3) Інтегральна сема на позначення кохання, як загальнолюдської чесноти - Скох;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

Puppy love – Сзч + Спк + Скох + Сдоп;

Absence makes the heart grow fonder – Сзч + Спк + Скох + Сдоп;

Fall in love with – Сзч + Спк + Скох + Сд;

Take fancy – Сзч + Спк + Скох + Сд;

To be sweet on – Сзч + Спк + Скох + Сд;

To loose one's heart over – Сзч + Спк + Скох + Сд;

To make an offer – Сзч + Спк + Скох + Сд;

To make court to – Сзч + Спк + Скох + Сд;

To be in love with over head and ears – Сзч + Спк + Скох + Сд;

To pop the question – Сзч + Спк + Скох + Сд;

The apple of one's eye – Сзч + Спк + Скох + Сдоп;

Platonic love – Сзч + Спк + Скох;

Love at first sight – Сзч + Спк + Скох;

All in all – Сзч + Спк + Скох;

Blind date – Сзч + Спк + Скох;

To make cow eyes at – Сзч + Спк + Скох + Сдоп + Сд.

В українській мові:

Перше кохання – Сзч + Спк + Скох + Сдоп;

Закохатися в – Сзч + Спк + Скох + Сд;

Бути закоханим – Сзч + Спк + Скох + Сд;

Втратити через когось своє серце – Сзч + Спк + Скох + Сд;

Зробити пропозицію – Сзч + Спк + Скох + Сд;

Закохатися по вуха – Сзч + Спк + Скох + Сд;

Зіниця ока – Сзч + Спк + Скох;

Кохання з першого погляду – Сзч + Спк + Скох;

Платонічне кохання – Сзч + Спк + Скох;

Предмет обожнювання – Сзч + Спк + Скох + Сдоп;

Дивитися як закоханий пінгвін – Сзч + Спк + Скох + Сд;

Побачення наосліп – Сзч + Спк + Скох.

Таким чином загальне позначення підгрупи «Кохання» - Сзч + Спк + Скох + Сд.

З точки зору функціонально-стилістичної конотації майже всі фразеологізми можна віднести до нейтрального, тобто міжстильового пласту фразеології. Лише деякі фразеологізми відносяться до розмовного стилю. Наприклад: *дивитися як закоханий пінгвін, to pop the question, to make cow eyes at*.

У тематичній групі «Кохання» можна виділити такі групи фразеологізмів:

1) Фразеологічні еквіваленти:

Platonic love – платонічне кохання.

Данні фразеологізми мають однакове сигніфікативно-денотативне значення, позитивний суб'єктивно-оціночний компонент та однаковий компонентний склад. Як в українській, так і в англійській мові ФО відносяться до між стильового пласту фразеології. Структурно-граматично – це субстантивні фразеологізм зі структурою Adv + N.

The apple of one's eye – зіниця ока.

Love at first sight – кохання з першого погляду.

В обох мовах фразеологізми відносяться до нейтральних, субстантивних фразеологізмів з однаковим сигніфікативно-денотативним, позитивним суб'єктивно-оціночним значенням та однаковим компонентним складом.

Часткові еквіваленти:

- a) Перша підгрупа. До неї відносяться англійські та українські фразеологізми, які відрізняються лише одним компонентом суміжної семантики.

Blind date – побачення наосліп;

To loose one's heart over – втратити своє серце;

To make an offer – зробити пропозицію.

- b) Друга підгрупа. Включає фразеологізми української та англійської мови, які відрізняються лише одним компонентом суміжної семантики та мають незначні морфологічні відмінності.

Fall in love with – закохатися в когось.

- c) Третя підгрупа. В цю групу відносяться часткові еквіваленти фразеологізмів англійської та української мови, які мають морфологічні відмінності.

To be in love over head and ears – закохатися по вуха.

- 2) Фразеологічні аналоги - можуть виражати близьке або схоже значення, але мати значні відмінності внутрішньої форми.

To be sweet on – бути закоханим;

All in all – предмет обожнювання;

Puppy love – перше кохання;

To make cow eyes at – дивитися як закоханий пінгвін.

- 3) Безеквівалентні фразеологізми – не мають аналогів в мові-рецепторі, тому можуть перекладатися словосполученнями, розвернутими реченнями або методом калькування.

Take fancy – закохатися в когось;

To pop the question – раптово зробити пропозицію;

To make court to – залицятися до жінки з бажанням одружитися.

Тобто фразеологічна група «Кохання» включає 8 фразеологічних еквівалентів, 4 аналога та 3 безеквівалентних фразеологізми.

Розглянемо наступну тематичну групу – «Дім». В неї включені 10 фразеологізм англійської мови і 10 – українських.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської цінності «Дім»:

1) Дієслівні

Be at home to smb – V + Prep + N;

Keep a good house – V + Adj + N;

Make smb free one's house – V + N + Adv + N;

Keep the house fires burning – V + Adv + N;

Make oneself at home – V + N + Prep + N;

Бути в гостях – V + Prep + N;

Підтримувати порядок вдома – V + N + Adv;

Берегти домашнє вогнище – V + Adv + N;

Почувати себе як вдома – V + N + Adv.

2) Субстантивні

Cozy house – Adj + N;

Затишний дім – Adj + N.

3) Фразеологізми зі структурою речення

East or West home is best;

There is no place like home;

Home is home though it be so homely;

Dry bread at home is better than roast meat abroad;

Its foolish bird that soils its own nest;

An Englishman's house is his castle;

Home where the heart is;

Every bird likes its own nest.

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення дім, як загальнолюдської чесноти - Сдім;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;

5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

East or West home is best – Сзч + Спк + Сдім + Сдоп;

Its foolish bird that soils its own nest – Сзч + Спк + Сдім + Сд;

Keep the house fires burning – Сзч + Спк + Сдім + Сд;

Keep a good house – Сзч + Спк + Сдім + Сд;

Home is home though it be so homely – Сзч + Спк + Сдім;

Dry bread at home is better than roast meat abroad – Сзч + Спк + Сдім +

Сдоп;

An Englishman's house is his castle – Сзч + Спк + Сдім;

Cozy house – Сзч + Спк + Сдім;

He has no home whose home is every where – Сзч + Спк + Сдім;

Make oneself at home – Сзч + Спк + Сдім.

Home where the heart is – Сзч + Спк + Сдім + Сдоп;

В українській мові:

В гостях добре, а вдома краще – Сзч + Спк + Сдім;

Світ великий та вдома тепліше – Сзч + Спк + Сдім + Сдоп;

Своя хата краща від чужих палаців – Сзч + Спк + Сдім;

Вдома і вода харч – Сзч + Спк + Сдім;

Нікчемна та пташка яка власне кубельце нівечить – Сзч + Спк + Сдім +

Сд;

Твій дім там де твоє серце – Сзч + Спк + Сдім + Сдоп;

Доглядати за домом – Сзч + Спк + Сдім + Сд;

Почувати себе вільним вдома – Сзч + Спк + Сдім + Сд;

Берегти домашнє вогнище – Сзч + Спк + Сдім + Сд;

Відчувати себе затишно (вдома) – Сзч + Спк + Сдім + Сд;

Затишний дім – Сзч + Спк + Сдім.

Таким чином загальне позначення підгрупи «Дім» – Сзч + Спк + Сдім.

З точки зору функціонально-стилістичної конотації всі фразеологізми можна віднести до нейтрального або міжстильового пласту фразеології.

У тематичній групі «Дім» можна виділити такі групи фразеологізмів:

1) Фразеологічні еквіваленти:

Home where the heart is – Дім там де твоє серце.

Данні фразеологізми мають однакове сигніфікативно-денотативне значення, позитивний суб'єктивно-оціночний компонент та однаковий компонентний склад. Як в українській, так і в англійській мові ФО відносяться до міжстильового пласту фразеології. Структурно-граматично – це замкнені фразеологізми зі структурою речення.

Cozy house – затишний дім.

В обох мовах фразеологізми відносяться до нейтральних, субстантивних фразеологізмів з однаковим сигніфікативно-денотативним, позитивним суб'єктивно-оціночним значенням та однаковим компонентним складом.

Часткові еквіваленти:

- a) Перша підгрупа. *Make oneself at home* – відчувати себе як вдома;
- b) Друга підгрупа. *Keep a (good) house* – доглядати за домом; *Its foolish bird that soils its own nest* – нікчемна та пташка яка власне кубельце нівечить.
- c) Третя підгрупа. *Keep the house fires burning* – берегти домашнє вогнище.

2) Фразеологічні аналоги:

Every bird likes its own nest – усякий кулик до свого озера звик.

East or West home is best – в гостях добре, а вдома краще;

Dry bread at home is better than roast meat abroad – вдома і вода харч;

There is no place like home – світ великий та вдома тепліше;

3) Безеквівалентні фразеологізми:

An Englishman's house is his castle – мій дім моя фортеця;

Home is home though it be so homely – дім це дім навіть якщо він не затишний.

Підсумовуючи фразеологічна група «Дім» налічує 8 фразеологічних еквівалентів, 4 аналогії та 2 безеквівалентних фразеологізми.

Наступна група фразеологізмів позначає таку загальнолюдську цінність, як життя. Ця група налічує 10 українських і 10 англійських фразеологізмів.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської цінності «Життя»:

1) Субстантивні:

A bed of roses – N + Prep + N;

Fast-changing life – Adj + N;

Швидкоплинне життя – Adj + N;

Залишок життя – N + N;

Rest of your life – N + Prep + N.

2) Ад'єктивні:

Full of beans – Adj + Prep + N;

Повний життя – ад'єктивний компаративістський фразеологізм.

3) Фразеологізми зі структурою речення. Замкнені багаточленні двоскладні речення:

Every path has its puddle;

Live and let live;

He that lives a knave will hardly die an honest;

To live long is to suffer long;

It matters not how long you live but how;

Life is a stage so learn to play your part;

Життя не проживеш без неприємностей;

Сам живи й іншим не заважай;

Як жив, так і помер;

Той, хто довго живе, довго страждає;

Той живе довго хто живе правильно;

Наше життя це гра, а ми лише актори;

Не життя, а рай.

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення життя , як загальнолюдської чесноти - Сжит;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізмів - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

Every path has its puddle - Сзч + Спк + Сжит;

Live and let live - Сзч + Спк + Сжит + Сд;

He that lives a knave will hardly die an honest - Сзч + Спк + Сжит;

To live long is to suffer long - Сзч + Спк + Сжит + Сд;

It matters not how long you live but how - Сзч + Спк + Сжит;

Life is a stage so learn to play your part - Сзч + Спк + Сжит;

A bed of roses - Сзч + Спк + Сжит;

Full of beans - Сзч + Спк + Сжит;

Fast-changing life - Сзч + Спк + Сжит;

Rest of your life - Сзч + Спк + Сжит.

В українській мові:

Життя не проживеш без неприємностей - Сзч + Спк + Сжит;

Сам живи й іншим не заважай - Сзч + Спк + Сжит;

Як жив, так і помер - Сзч + Спк + Сжит;

Той хто довго живе, довго страждає - Сзч + Спк + Сжит;

Той живе довго хто живе правильно - Сзч + Спк + Сжит;

Наше життя це гра, а ми лише актори - Сзч + Спк + Сжит;

Не життя, а рай - Сзч + Спк + Сжит;

Повний життя - Сзч + Спк + Сжит;

Швидкоплинне життя - Сзч + Спк + Сжит;

Залишок життя - Сзч + Спк + Сжит.

В українській мові всі фразеологізми мають таке сигніфікативно-денотативне та оціночне значення фразеологізмів - Сзч + Спк + Сжит. В англійській мові деякі фразеологізми (*to live long is to suffer long, live and let live*) мають диференціальну сему на позначення дії – Сд. Всі фразеологізми в українській та англійській мові, які входять в склад підгрупи «Життя» відносяться до міжстильових фразеологізмів та мають однакове позитивне суб'єктно-оціночне значення. Виходячи з цього можна поділити фразеологізми на такі групи:

1) Фразеологічні еквіваленти:

Fast-changing life - *швидкоплинне життя*.

Часткові фразеологічні еквіваленти

a) Друга підгрупа *Rest of your life* – *залишок життя*

b) Третя підгрупа *To live long is to suffer long* - *той хто довго живе довго страждає*.

2) Фразеологічні аналоги:

It matters not how long you live but how - *той живе довго, хто живе правильно*;

Life is a stage so learn to play your part - *наше життя це гра, а ми лише актори*.

3) Безеквівалентні фразеологізми:

Every path has its puddle - *життя не проживеш без неприємностей*;

He that lives a knave will hardly die an honest – *як жив, так і помер*;

A bed of roses – *не життя, а рай*;

Full of beans – *повний життя*.

Третя фразеологічна група налічує 3 фразеологічних еквіваленти, 2 аналози та 4 безеквівалентних фразеологізми.

Четверта група фразеологізмів позначає таку загальнолюдську цінність, як «Дружба». Ця група налічує 9 українських і 13 англійських фразеологізмів.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської чесноти «Дружба»:

1) Дієслівні:

To get acquainted – V + Adj;

To be on good terms – V + Prep + Adj + N;

To get in touch with – V + Prep + N;

To kill the fatted calf – V + Adj + N;

To make friends – V + N;

To stand well with – V + Adj + Prep;

To hit it off with – V + Prep;

To get on like one o'clock – V + Prep + N;

Мати добрі відносини з кимось – V + Adj + N;

Зв'язатися з кимось – V + N;

Стати друзями – V + N;

Жити душа в душу – V + N + Prep + N.

2) Субстантивні:

Hail-fellow-well-met – N + Adv + V;

A friend in need – N + Prep + N;

Справжній друг – Adj + N;

A word in season – N + Prep + N;

Своєчасна порада – Adj + N;

Нерозлучні друзі – Adj + N.

3) Ад'єктивні:

As thick as thieves – as + Adj + as + N.

4) Фразеологізми зі структурою речення. Замкнені багаточленні двоскладні речення:

Old friend and old wine are best;

Старий друг – кращий за нових двох.

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення дружби, як загальнолюдської чесноти - Сдр;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

Hail-fellow-well-met – Сзч + Спк + Сдр;

To get acquainted – Сзч + Спк + Сжит + Сд;

A friend in need – Сзч + Спк + Сдр;

To be on good terms – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

To get in touch with – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

To kill the fatted calf – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

To make friends – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

As thick as thieves – Сзч + Спк + Сдр;

To stand well with – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

To hit it off with – Сзч + Спк + Сдр;

To get on like one o'clock – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

Old friend and old wine are best – Сзч + Спк + Сдр.

В українській мові:

Мати добрі відносини – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

Зв'язатися з кимось – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

Справжній друг – Сзч + Спк + Сдр;

Стати друзями – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

Нерозлучні друзі – Сзч + Спк + Сдр;

Бути в добрих стосунках – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

Жити душа в душу – Сзч + Спк + Сдр + Сд;

Своєчасна порада – Сзч + Спк + Сдр;

Старий друг кращий за нових двох – Сзч + Спк + Сдр.

В українській мові половина фразеологізми мають таке сигніфікативно-денотативне та оціночне значення фразеологізмів - Сзч + Спк + Сдр, інша частина – Сзч + Спк + Сдр + Сд. Всі фразеологізми в українській та англійській мові, які входять в склад підгрупи «Дружба» відносяться до міжстильових фразеологізмів та мають однакове позитивне суб'єктно-оціночне значення. Лише фразеологізм “*to kill the fatted calf*” за сферою переважного вживання є розмовним. Виходячи з цього можна поділити фразеологізми на такі групи:

1) Часткові фразеологічні еквіваленти

a) Перша підгрупа *To take friends* – *стати друзями*.

b) Друга підгрупа *To be on good terms* – *мати добрі відносини*.

2) Фразеологічні аналоги:

Get in touch with – *зв'язатися з кимось*;

A friend in need – *справжній друг*;

As thick as thieves – *нерозлучні друзі*;

To stand well with – *бути в добрих відносинах*;

To get on like one o'clock – *жити душа в душу*;

Old friend and old wine are best – *старий друг кращий за нових двох*.

3) Безеквівалентні фразеологізми:

Hail-fellow-well-met – *хороший друг*;

To get acquainted – *познайомитися*;

To hit it off with – *бути в добрих відносинах*;

To kill the fatted calf – *радісно когось зустріти*.

Тож, тематична група «Дружба» налічує 2 часткових еквіваленти, 6 аналогів та 4 безеквівалентних фразеологізми.

Розглянемо наступну тематичну групу – «Сім'я». В неї включені 12 фразеологізм англійської мови і 10 – українських.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської чесноти «Сім'я»:

1) Дієслівні:

To tie the knot – V + N;

To walk down the aisle together – V + Prep + N + Adj;

To marry smb off – V + N + Prep;

To marry above oneself – V + Prep + N;

To marry below oneself – V + Prep + N;

Зав'язати косу – V + N;

To name a day – V + N;

Видати когось заміж – V + N + Adv;

Успішно вийти заміж – V + Adv + N.

2) Субстантивні:

Голова сім'ї – N + N;

Strong family – Adj + N;

The head of the family – N + Prep + N;

Міцна сім'я – Adj + N;

The happy day – Adj + N;

A marriage portion – Adj + N;

Посаг нареченої – N + N;

One kith and kin – N + N.

3) Фразеологізми зі структурою речення. Замкнені багаточленні двоскладні фразеологізми:

Husband and wife live the same life;

They are indeed of the same bread;

They are fingers and a thumb;

Який чоловік, така і жінка;

З одного тіста ліплени;

Чоловік голова, а жінка – шия.

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення дім, як загальнолюдської чесноти - Ссім;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

To tie the knot – Сзч + Спк + Ссім + Сд;

To walk down the aisle together – Сзч + Спк + Ссім + Сд;

Marry smb off – Сзч + Спк + Ссім + Сд;

To marry above oneself – Сзч + Спк + Ссім + Сд;

The head of the family – Сзч + Спк + Ссім + Сдоп;

The strong family – Сзч + Спк + Ссім;

Husband and wife live the same life – Сзч + Спк + Ссім;

They are indeed of the same bread – Сзч + Спк + Ссім;

They are fingers and a thumb – Сзч + Спк + Ссім;

A marriage portion – Сзч + Спк + Ссім;

One kith and kin – Сзч + Спк + Ссім + Сдоп;

To name a day – Сзч + Спк + Ссім;

В українській мові:

Зав'язати косу – Сзч + Спк + Ссім + Сд;

Голова сім'ї – Сзч + Спк + Ссім;

Міцна сім'я – Сзч + Спк + Ссім;

Видати когось заміж – Сзч + Спк + Ссім + Сд;

Успішно вийти заміж – Сзч + Спк + Ссім + Сд;

Який чоловік, така і жінка – Сзч + Спк + Ссім;

З одного тіста ліплені – Сзч + Спк + Ссім;

Чоловік – голова, а жінка - шия – Сзч + Спк + Ссім;

Посаг нареченої – Сзч + Спк + Ссім + Сдоп;

Призначити день весілля – Сзч + Спк + Ссім + Сд;

Таким чином загальне позначення підгрупи «Сім'я» – Сзч + Спк + Ссім.

З точки зору функціонально-стилістичної конотації всі фразеологізми можна віднести до нейтрального або міжстильового пласту фразеології.

У тематичній групі «Сім'я» можна виділити такі групи фразеологізмів:

1) Фразеологічні еквіваленти:

The head of the family – голова сім'ї;

The strong family – міцна родина.

2) Фразеологічні аналоги:

To tie the knot – зав'язати косу;

To marry above oneself – успішно вийти заміж;

Husband and wife live the same life – який чоловік, така і жінка;

They are indeed of the same bread – з одного тіста ліплені;

They are fingers and a thumb – чоловік – голова, а жінка – шия;

A marriage portion – посаг нареченої.

3) Безеквівалентні фразеологізми:

To name a day – призначити дату весілля;

To walk down the aisle together – побратися;

Покривати молоду – *to get married*;

To marry below oneself – одружитися з людиною, яка нижче класом;

One kith and kin – рідні та близькі.

Остання група фразеологізмів, що позначає загальнолюдську цінність включає 2 фразеологічних еквіваленти, 6 аналогів та 5 безеквівалентних фразеологізмів.

Розглянемо наступну тематичну групу на позначення загальнолюдської чесноти – «Розум». В неї включені 15 фразеологізм англійської мови і 10 – українських.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської чесноти «Розум»:

1) Дієслівні:

To have a ready wit – V + Adj + N;

To grasp the idea – V + N;

Бути спритним – V + Adj;

Зрозуміти ідею – V + N;

To keep abreast of – V + Adv + Prep;

Іти в ногу з часом – V + Adv + N;

To be true blue – V + N + Adj;

To have two heads – V + Adj + N;

Братися за розум – V + Adj + N.

2) Субстантивні:

Man of sense – N + Prep + N;

Розсудлива людина – Adj + N;

Man with brains – N + Prep + N;

Людина з мізками – N + Prep + N;

Budding genius – Adj + N;

Old hand – Adj + N;

Стріляний горобець – Adj + N;

Світла голова – Adj + N;

Clever clogs – Adj + N;

Father figure – N + N;

Man of letters – N + Prep + N;

Mother wit – N + N;

3) Ад'єктивні:

Sober as a judge – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

Sharp as a tack – ад’єктивний компаравістський фразеологізм;

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення дім, як загальнолюдської чесноти - Сроз;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

Man of sense – Сзч + Спк + Сроз + Сдоп;

To have a ready wit – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

To keep abreast of – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

To grasp the idea – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

Sober as a judge – Сзч + Спк + Сроз;

Man with brains – Сзч + Спк + Сроз + Сдоп;

Budding genius – Сзч + Спк + Сроз;

Old hand – Сзч + Спк + Сроз;

Sharp as a tack – Сзч + Спк + Сроз;

Father figure – Сзч + Спк + Сроз;

To be true blue – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

Mother wit – Сзч + Спк + Сроз;

Man of letters – Сзч + Спк + Сроз;

To have two heads – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

Clever clogs – Сзч + Спк + Сроз + Сдоп.

В українській мові:

Розсудлива людина – Сзч + Спк + Сроз;

Людина з мізками – Сзч + Спк + Сроз + Сдоп;

Бути спритним – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

Стріляний горобець – Сзч + Спк + Сроз;

Зрозуміти ідею – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

Справжній геній – Сзч + Спк + Сроз + Сдоп;

Іти в ногу з часом – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

Гострий розум – Сзч + Спк + Сроз;

Одна голова добре, а дві краще – Сзч + Спк + Сроз;

Братися за розум – Сзч + Спк + Сроз + Сд;

Таким чином загальне позначення підгрупи «Розум» – Сзч + Спк + Сроз.

З точки зору функціонально-стилістичної конотації майже всі фразеологізми можна віднести до нейтрального або міжстильового пласту фразеології. Лише фразеологізми *budding genius* та *людина з мізками* частіше всього використовуються в розмовному стилі.

У тематичній групі «Розум» можна виділити такі групи фразеологізмів:

1) Фразеологічні еквіваленти:

Man with brains – *людина з мізками*;

To grasp the idea – *зрозуміти ідею*.

2) Фразеологічні аналоги:

Man of sense – *розсудлива ідея*;

To have a ready wit – *бути спритним*;

To keep abreast of – *іти в ногу з часом*;

Old hand – *стріляний горобець*;

Sharp as a tack – *гострий розум*;

To have two heads – *одна голова добре, а дві - краще*.

3) Безеквівалентні фразеологізми:

To be true blue – *справжній геній*;

Sober as a judge – *розсудливий як суддя*;

Budding genius – *дитина, яка вважається дуже розумною*;

Clever clogs – *розумник*;

Father figure – людина що має авторитет;

Man of letters – обізнаний в літературі;

Mother wit – уроджена кмітливість;

Братися за розум – *take up the mind*.

Тематична група, що позначає загальнолюдську чесноту «Розум», налічує 2 фразеологічних еквіваленти, 6 аналогів та 8 безеквівалентних фразеологізми.

Розглянемо наступну тематичну групу на позначення загальнолюдської чесноти – «Мужність». В неї включені 15 фразеологізм англійської мови і 16 – українських.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської чесноти «Мужність»:

1) Дієслівні:

To take a bear to the tooth – V + N + Prep + N;

To have courage of your convictions – V + N + Prep + N;

Сила переконань – V + N;

2) Субстантивні:

Bold spirit – Adj + N;

Міцний горішок – Adj + N;

A hard nut to crack – Adj + N + V;

A man of courage – N + Prep + N;

Man on horseback – N + Prep + N;

Хоробра людина – Adj + N;

Смілива душа – Adj + N;

Сильна особистість – Adj + N;

War cry – N + N;

Бойовий поклик – Adj + N;

Moral fibre – Adj + N;

Внутрішня сила – Adj + N;

In cold blood – Prep + Adj + N;

Гаряча кров – Adj + N;

Red blood – Adj + N.

3) Ад'єктивні:

Холоднокровно – Adj;

Valiant as Hercules – Adj + as + N;

As brave as a hell – as + Adj + as + N;

Adventurous as a bee – Adj + as + N;

Хоробрий як лев – Adj + N;

Відважний як тигр – Adj + N.

4) Фразеологізми зі структурою речення:

На сміливого собака гавкає, а боязливого рве;

Шукати пригод на свою голову;

Сміливого й чорти бояться;

Сміливість міста б'є;

To put one's head in the lions mouth.

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення дім, як загальнолюдської чесноти – Смуж;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

War cry – Сзч + Спк + Смуж;

To put one's head in the lion's mouth – Сзч + Спк + Смуж + Сд;

To take a bear to the tooth – Сзч + Спк + Смуж + Сд;

To have the courage of your convictions – Сзч + Спк + Смуж + Сд;

Man of courage – Сзч + Спк + Смуж;

Bold spirit – Сзч + Спк + Смуж + Сдоп;

Man on horseback – Сзч + Спк + Смуж;

Moral fiber – Сзч + Спк + Смуж;

Adventurous as the bee – Сзч + Спк + Смуж;

As brave as a bee – Сзч + Спк + Смуж;

Valiant as Hercules – Сзч + Спк + Смуж + Сдоп;

In cold blood – Сзч + Спк + Смуж;

Red blood – Сзч + Спк + Смуж;

War cry – Сзч + Спк + Смуж;

В українській мові:

Міцний горішок – Сзч + Спк + Смуж;

Гаряча кров – Сзч + Спк + Смуж + Сдоп;

Відважний як тигр – Сзч + Спк + Смуж;

Хоробрий як лев – Сзч + Спк + Смуж;

Холоднокровно – Сзч + Спк + Смуж;

Сила переконань – Сзч + Спк + Смуж + Сдоп;

Сміливого й чорти бояться – Сзч + Спк + Смуж + Сдоп;

Сміливість міста б'є – Сзч + Спк + Смуж + Сд;

На сміливого собака гавкає, а боязливого рве – Сзч + Спк + Смуж + Сдоп;

Шукати пригод на свою голову – Сзч + Спк + Смуж + Сд;

Хоробра людина – Сзч + Спк + Смуж;

Смілива душа – Сзч + Спк + Смуж;

Сильна особистість – Сзч + Спк + Смуж.

Таким чином загальне позначення підгрупи «Мужність» – Сзч + Спк + Смуж.

З точки зору функціонально-стилістичної конотації всі фразеологізми можна віднести до нейтрального або міжстильового пласту фразеології.

У тематичній групі «Мужність» можна виділити такі групи фразеологізмів:

1) Часткові еквіваленти:

а. Перша підгрупа.

Man of courage – хоробра людина;

Red blood – гаряча кров;

б. Друга підгрупа.

To have the courage of your convictions – сила переконань;

с. Третя підгрупа.

In cold blood – холоднокровно.

2) Фразеологічні аналоги:

Bold spirit – смілива душа;

Man on horseback – сильна особистість;

To put one's head in the lion's mouth – шукати пригод на свою голову;

A hard nut to crack – міцний горішок;

War cry – бойовий поклик;

Moral fiber – внутрішня сила;

As brave as a hell – хоробрий як лев;

Valiant as Hercules – відважний як тигр;

3) Безеквівалентні фразеологізми:

Adventurous as a bee – авантюрний як бджола;

Сміливого й чорти бояться - *bold and devils fear*;

Сміливість міста б'є - *courage beats cities*;

To take a bear to the tooth – брати ведмедя за зуб;

На сміливого собака гавкає, а боязливого рве - *on a bold dog barking and fearful – tears*;

Тематична група, що позначає загальнолюдську чесноту «Мужність», налічує 4 часткових еквіваленти, 8 аналогів та 5 безеквівалентних фразеологізми.

Розглянемо наступну тематичну групу на позначення загальнолюдської чесноти – «Чесність». В неї включені 18 фразеологізмів англійської мови і 12 – українських.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської чесноти «Чесність»:

1) Дієслівні:

Make a vow – V + N;

Давати клятву – V + N.

2) Субстантивні:

True penny – Adj + N;

Honest Abe – Adj + N;

Man of his word – N + Prep + N;

Lilly white reputation – Adj + Adj + N;

White hands – Adj + N;

Незаплямована репутація – Adj + N;

Чисті руки – Adj + N;

Надійний чоловік – Adj + N;

Square shooter – Adj + N.

3) Ад'єктивні:

Above boarded – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

Honest as a day - ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

Open minded - ад'єктивний компаративістський фразеологізм.

4) Фразеологізми зі структурою речення:

Good man and true;

A good name is better than richer;

Character is prosperity;

A good name will sell it self;

A good name is sooner lost than won;

A good name keeps its luster in the dark;

Take away my good name, take away my life;

*Добре ім'я, краще ніж багатство;
 Добре ім'я найкращий спадок;
 Добре ім'я і в темряві світить;
 Як згубити добре ім'я, краще втратити життя;
 Good name and true.*

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення дім, як загальнолюдської чесноти - Счес;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

A good name is better than richer – Сзч + Спк + Счес + Сдоп;
Character is prosperity – Сзч + Спк + Счес + Сдоп;
A good name will sell itself – Сзч + Спк + Счес + Сдоп;
A good name keeps its luster in the dark – Сзч + Спк + Счес + Сдоп;
Take away my good name, take away my life – Сзч + Спк + Счес;
A good face is letter of recommendation – Сзч + Спк + Счес + Сдоп;
Above boarded – Сзч + Спк + Счес;
Honest as a day – Сзч + Спк + Счес;
Open minded – Сзч + Спк + Счес;
True penny – Сзч + Спк + Счес;
Make a vow – Сзч + Спк + Счес + Сд;
Square shooter – Сзч + Спк + Счес;
Honest Abe – Сзч + Спк + Счес;

Man of his word – Сзч + Спк + Счес;

Lilly white reputation – Сзч + Спк + Счес;

White hands – Сзч + Спк + Счес;

Good man and true – Сзч + Спк + Счес.

В українській мові:

Добре ім'я краще багатство – Сзч + Спк + Счес;

Добре ім'я найкращий спадок – Сзч + Спк + Счес;

Ім'я не одяг, заплямуєш – не відмиєш – Сзч + Спк + Счес;

Добре ім'я і в темряві світить – Сзч + Спк + Счес;

Як згубити добре ім'я, краще втратити життя – Сзч + Спк + Счес +

Сд;

Відкрита душа – Сзч + Спк + Счес + Сдоп;

Надійний чоловік – Сзч + Спк + Счес + Сд;

Давати клятву – Сзч + Спк + Счес + Сд;

Людина слова – Сзч + Спк + Счес + Сд;

Незаплямована репутація – Сзч + Спк + Счес + Сд;

Чисті руки – Сзч + Спк + Счес.

Таким чином загальне позначення підгрупи «Чесність» – Сзч + Спк + Счес.

З точки зору функціонально-стилістичної конотації всі фразеологізми можна віднести до нейтрального або міжстильового пласту фразеології.

У тематичній групі «Чесність» можна виділити такі групи фразеологізмів:

1) Фразеологічні еквіваленти:

A good name keeps its luster in the dark – *добре ім'я і в темряві світить*;

Часткові еквіваленти:

а) Перша підгрупа. *Man of his word* – *людина слова*;

б) Друга підгрупа. *A good name is better than richer* – *добре ім'я кращий спадок*; *Take away my good name, take away my life* – *як згубити добре ім'я краще втратити життя*.

с) Третя підгрупа. *White hands* – чисті руки;

2) Фразеологічні аналоги:

True penny – відкрита душа;

Good man and true – надійна людина;

Make a vow – давати клятву;

3) Безеквівалентні фразеологізми:

A good face is a letter of recommendation – Добре лице – найкраща рекомендація;

Above boarded – чесний;

Honest as a day – дуже чесний;

Open minded – відкритий до всього нового;

Square shooter – чесна відкрита людина;

Honest Abe – пов'язана з ім'ям Авраама Лінкольна, 16 президента США, котрий мав таку рису характеру.

Тематична група, що позначає загальнолюдську чесноту «Чесність», налічує 4 фразеологічних еквіваленти, 3 аналогів та 6 безеквівалентних фразеологізмів.

Розглянемо наступну тематичну групу на позначення загальнолюдської чесноти – «Доброта». В неї включені 17 фразеологізм англійської мови і 16 – українських.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської чесноти «Доброта»:

1) Дієслівні:

Брати близько до серця – V + Adj + Prep + N;

Take close to heart – V + Adj + Prep + N;

Мати м'яке серце – V + Adj + N;

To have a heart – V + N;

Мати душу – V + N;

Give smth away – V + N + Prep;

Відавати задарма – V + Adv;

Turn to smb – V + Prep + N;

To do smb a favor – V + N +N;

Зробити послугу – V + N;

To have an open hand – V + Adj + N;

Бути щедрим – V + Adj;

Звернутися за допомогою – V + Prep + N.

2) Субстантивні:

In good hands – Prep + Adj + N;

An innocent lamb – Adj + N;

Невинне ягня – Adj + N;

Душа нарозхрист – N + Adj;

Ангельська душа – Adj + N;

Angel's soul – N + N;

Щира душа – Adj + N;

Honest soul – Adj + N;

Man of heart – N + Prep + N;

Сердечна людина – Adj +N;

В добрих руках – Prep + Adj + N.

3) Ад'єктивні:

In good hands – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

В добрих руках – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

For nothing – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

Gentle as a lamb – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

Ніжний як ягня – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

Комахи не скривдить – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

Open hearted – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

All heart – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

1) Фразеологізми зі структурою речення:

Charity begins at home

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення дім, як загальнолюдської чесноти - Сдоб;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

Open hearted – Сзч + Спк + Сдоб;

All heart – Сзч + Спк + Сдоб;

Angel's soul – Сзч + Спк + Сдоб;

An innocent lamb – Сзч + Спк + Сдоб;

Take close to heart – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;

Thin skinned – Сзч + Спк + Сдоб + Сдоп;

Honest soul – Сзч + Спк + Сдоб;

Gentle as a lamb – Сзч + Спк + Сдоб;

To have a heart – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;

Man of heart – Сзч + Спк + Сдоб;

Charity begins at home – Сзч + Спк + Сдоб + Сдоп;

Give smth away – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;

Turn to smb – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;

For nothing – Сзч + Спк + Сдоб + Сдоп;

To do smb a favor – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;

To have an open hand – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;

In good hands – Сзч + Спк + Сдоб.

В українській мові:

Душа нарозхрист – Сзч + Спк + Сдоб;

Сама доброта – Сзч + Спк + Сдоб;
Комахи не скривдить – Сзч + Спк + Сдоб + Сдоп;
Ангельська душа – Сзч + Спк + Сдоб;
Невинне ягня – Сзч + Спк + Сдоб;
Брати близько до серця – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;
Бути м'яким серцем – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;
Щира душа – Сзч + Спк + Сдоб;
Ніжний як ягня – Сзч + Спк + Сдоб;
Мати душу – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;
Віддавати задарма – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;
Зробити послугу – Сзч + Спк + Сдоб + Сд;
Бути щедрим – Сзч + Спк + Сдоб;
В добрих руках – Сзч + Спк + Сдоб;
Сердечна людина – Сзч + Спк + Сдоб.

Таким чином загальне позначення підгрупи «Доброта» – Сзч + Спк + Сдоб.

З точки зору функціонально-стилістичної конотації всі фразеологізми можна віднести до нейтрального або міжстильового пласту фразеології.

У тематичній групі «Доброта» можна виділити такі групи фразеологізмів:

1) Фразеологічні еквіваленти:

Angel's soul – *ангельська душа*;
To take close to heart – *брати близько до серця*;
In good hands – *в добрих руках*;
To do smb a favor – *зробити послугу*.

Часткові еквіваленти:

Honest soul – *щира душа*;
To have a heart – *мати душу*;

2) Фразеологічні аналоги:

Open hearted – *душа нарозхрист*;

All hearted – сама доброта;

Thin skinned – мати м'яке серце;

Man of heart – сердечна людина;

Give smth away – віддавати задарма;

Turn to smb – звернутися за допомогою;

To have an open hand – бути щедрим.

3) Безеквівалентні фразеологізми:

Комахи не скривдить – *cannot hurt anyone*;

Charity begins at home – милосердя починається вдома.

Тематична група, що позначає загальнолюдську чесноту «Доброта», налічує 6 фразеологічних еквіваленти, 6 аналогів та 2 безеквівалентних фразеологізми.

Розглянемо останню тематичну групу на позначення загальнолюдської чесноти – «Терпіння». В неї включені 7 фразеологізм англійської мови і 6 – українських.

Морфологічний аналіз групи фразеологізмів на позначення загальнолюдської чесноти «Терпіння»:

1) Дієслівні:

To sit tight – V + Adj;

Сидіти спокійно – V + Adj;

To bind one's time – V + N + N;

Вичікувати свого часу – V + N + N;

To keep a weathe-eye open – V + N + Adj;

1. Субстантивні:

Янгольське терпіння – Adj + N;

Patience of job – N + Prep + N.

2) Ад'єктивні:

Patience as a turtle – ад'єктивний компаративістський фразеологізм;

Спокійний як удав – ад'єктивний компаративістський фразеологізм.

3) Фразеологізми зі структурою речення:

Patience is a virtue;
Терпіння – це чеснота;
Той, хто чекає, той дочекається;
All things come to those who waits.

Введемо позначення інтегральних і диференціальних сем:

- 1) Інтегральна сема на позначення загальнолюдської чесноти - Сзч;
- 2) Інтегральна сема на позначення позитивної конотації - Спк;
- 3) Інтегральна сема на позначення дім, як загальнолюдської чесноти - Стер;
- 4) Диференціальна сема на позначення дії – Сд;
- 5) Диференціальна сема іншої загальнолюдської чесноти, вказаної в словниках при певних значеннях фразеологізму - Сдоп.

За допомогою перерахованих семантичних ознак сигніфікативно-денотативного та оціночного значення фразеологізмів можна висловити наступним чином.

В англійській мові:

Patience of job – Сзч + Спк + Стер;
Patience as a turtle – Сзч + Спк + Стер;
To sit tight – Сзч + Спк + Стер + Сд;
To bind one's time – Сзч + Спк + Стер + Сд;
All things come to those who wait – Сзч + Спк + Стер;
Patience is a virtue – Сзч + Спк + Стер;
To keep a weather-eye open – Сзч + Спк + Стер + Сд.

В українській мові:

Янгольське терпіння – Сзч + Спк + Стер;
Спокійний як удав – Сзч + Спк + Стер;
Сидіти спокійно – Сзч + Спк + Стер + Сд;
Хто чекає, той дочекається – Сзч + Спк + Стер;
Терпіння – це чеснота – Сзч + Спк + Стер;

Таким чином загальне позначення підгрупи «Терпіння» – Сзч + Спк + Стер.

З точки зору функціонально-стилістичної конотації всі фразеологізми можна віднести до нейтрального або міжстильового пласту фразеології.

У тематичній групі «Терпіння» можна виділити такі групи фразеологізмів:

1) Фразеологічні еквіваленти:

Patience is a virtue – терпіння є чеснотою;

Часткові еквіваленти:

To sit tight – сидіти спокійно;

2) Фразеологічні аналоги:

Patience of job – янгольське терпіння;

Patience as a turtle – спокійний як удав;

All things come to those who wait – хто чекає, то дочекається.

3) Безеквівалентні фразеологізми:

To bind one's time – вичікувати свого часу;

To keep a weather-eye open – пильнувати;

Patience is a virtue – терпіння є чеснотою.

Тематична група, що позначає загальнолюдську чесноту «Терпіння», налічує 2 фразеологічних еквіваленти, 3 аналогів та 3 безеквівалентних фразеологізми.

Підведемо підсумки дослідження в таблиці (див. табл. 2.2). Всі три групи налічують приблизно однакову кількість фразеологізмів (38, 49, 42).

Загальнолюдськ і чесноти і цінності	Еквіваленти			Ана- логи	Безеквівалентні		
	Повні еквівал енти	Часткові квіваленти			Англійські ФО	Українські ФО	
		I	II				III
Кохання	3		1	1	4	3	-
Дім	2		2	1	4	2	-
Життя	1		1	1	2	4	-
Дружба	-		1	-	6	4	-
Сім'я	2		-	-	6	4	1

Розум	2		-	-	6	7	1
Мужність	-		1	1	8	2	3
Чесність	1		2	1	3	6	-
Доброта	4		-	1	7	1	1
Терпіння	1		-	-	3	3	-
Усього	15		8	6	49	36	6
Усього	38				49	42	

2.3 Факультативний курс для учнів 10-11 класів На тему: «Фразеологізми на позначення загальнолюдських чеснот і цінностей в українській та англійській мовах»

Останніми роками проблема загальнолюдських цінностей і чеснот викликає особливу увагу учених і є предметом дослідження не тільки філософії чи психології, а й лінгвістики. Інтерес дослідників обґрунтований, оскільки кожній людині властиві істотні особливості, які позначаються на її діяльності та поведінці. Ця тема є дуже актуальною саме зараз, на тлі війни України з росією, коли багато людей в особистому житті стикнулись з втратами не тільки матеріальних благ, а й втратами найдорожчих людей. Багато розгублених людей, які не розуміють, чого їм чекати від майбутнього і, взагалі, куди рухатись. Саме дослідження мудрості людства, яка виражена у фразеологізмах, стосовно базових принципів існування людства, а саме милосердя, мужність, терплячість, розум, чесність, кохання, сім'я, дружба, життя і дає нам непорушні орієнтири у житті.

Ми запрошуємо приєднатися до нашого факультативного курсу, який був розроблений з використанням матеріалів досліджень запропонованої магістерської роботи та відкриває перед старшокласниками захоплюючий світ фразеологізмів, вивчення яких не лише розширить їх знання в сфері мови, а й допоможе краще розуміти загальнолюдські цінності та чесноти в українській та англійській культурних контекстах. На шляху до самовизначення і визначення життєвого шляху, знання мови та її особливостей є ключовими. Вивчення фразеологізмів, пов'язаних із загальнолюдськими цінностями,

допоможе не лише розуміти світ навколо себе краще та спростить спілкування в англійськомовних країнах, але й дасть можливість стати більш культурним, толерантним та виразним співрозмовником.

В рамках цього факультативу були обрані загальнолюдські чесноти та цінності, які найчастіше зустрічаються та цінуються різними країнами та релігіями. Отже були виділені 10 груп фразеологізмів: кохання, дім, життя, дружба, сім'я, розум, мужність, чесність, терплячість та доброта. Цей курс розрахований на 5 занять, кожне із котрих буде присвячено одній чесноті та цінності, які тісно пов'язані між собою.

План занять:

1. Урок перший – вивчення та порівняння фразеологізмів, присвячених *життю та розуму* в англійській та українській мовах.
2. Урок другий – вивчення та порівняння фразеологізмів, присвячених *дому та мужності* в англійській та українській мовах.
3. Урок третій – вивчення та порівняння фразеологізмів, присвячених *коханню та терплячості* в англійській та українській мовах.
4. Урок четвертий – вивчення та порівняння фразеологізмів, присвячених *сім'ї та доброті* в англійській та українській мовах.
5. Урок п'ятий – вивчення та порівняння фразеологізмів, присвячених *дружбі та чесності* в англійській та українській мовах.

Мета курсу:

1. Розширення лінгвістичного багажу: Ми вивчимо найцікавіші фразеологізми в українській та англійській мовах, пов'язані з загальнолюдськими цінностями та чеснотами, такими як чесність, справедливість, дружба, відданість тощо. Учні зможуть використовувати ці вирази в мовленні для більш точного і емоційного вираження своїх думок.
2. Розуміння культурних аспектів: Ми дослідимо, як фразеологізми відображають культурні особливості та цінності українського та англійського народів. Це допоможе більше розуміти і аналізувати

різницю між культурами, а також сприятиме міжкультурному розумінню.

3. Розвиток комунікативних навичок: Навички використання фразеологізмів допоможуть школярам в ефективному спілкуванні як в усному, так і в письмовому мовленні. Вони зможуть більш виразно і переконливо висловлювати свої думки та ідеї, що буде корисним у подальшому навчанні та в роботі.
4. Стимулювання творчості: Фразеологізми є невичерпним джерелом для творчого мислення. Старшокласники зможуть використовувати їх для написання власних оповідань, віршів або есе на теми, пов'язані із загальнолюдськими цінностями, тим самим розвиваючи свою творчість та літературний смак.

Ми впевнені, що цей факультатив не тільки збагатить словниковий запас школярів, але й сприятиме розвитку критичного мислення та поліпшить навички компаративістики, поглибить вміння дивитись на питання з точки зору різних культурологічних підґрунть, буде сприяти розвитку творчості та вмінню нестандартно виражати свої думки і, звісно, сприятиме особистісному та професійному розвитку. Необхідно враховувати, що цей курс допоможе при підготовці до міжнародних іспитів, тому що при складанні мовних іспитів, знання фразеологізмів буде важливим активом, оскільки ці вислови можуть зустрічатися в завданнях тестів. Таким чином вивчення курсу «Фразеологізми на позначення загальнолюдських чеснот і цінностей в українській та англійській мовах» не просто відкриває шлях до досліджень культурних багатств української та англійської мов, а й може бути стимулом для розширення світогляду та особистісного росту.

2.3.1 Урок перший. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як життя та розум.

Мета уроку: Розглянути фразеологізми, пов'язані з поняттями "життя" та "розум" в українській та англійській мовах, порівняти їхнє вживання та виразність.

Частина 1: Вступ (10 хвилин)

Привітання та актуалізація знань.

Перевірте, чи учні розуміють основні поняття фразеологізмів та їхнє значення.

Запитайте, чи хтось з учнів знає які-небудь фразеологізми на тему "життя" та "розум" в українській мові.

Можливо провести диспут на тему: «Чи можливо жити без розуму та не цінуючи життя?» Для цього необхідно розділити клас навпіл та дати їм завдання доводити дві протилежні тези. Після цього поміняти половини класу місцями.

Частина 2: Фразеологізми в українській мові (15 хвилин)

Пояснення основних фразеологізмів на тему "життя" та "розум" в українській мові.

Приклади фразеологізмів, таких як *життя цвіте; здібний головою; швидкоплинне життя; не життя, а рай; наше життя це гра, а ми лише актори; сам живи й іншим не заважай*

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 3: Фразеологізми в англійській мові (15 хвилин)

Пояснення англійських фразеологізмів, що відповідають поняттям "життя" та "розум".

Приклади фразеологізмів, таких як *life is a bowl of cherries; use your head; full of beans; fast-changing life; it matters not how long you live but how; live and let live; to live long is to suffer long.*

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 4: Порівняння та аналіз (20 хвилин)

Порівняння фразеологізмів в українській та англійській мовах.

Які з фразеологізмів мають схоже значення? Наприклад, можна розглянути наступні пари фразеологізмів:

1. *Сам живи й іншим не заважай - Live and let live;*
2. *Життя не проживеш без неприємностей – Every path has its puddle;*
3. *Наше життя це гра, а ми лише актори - Life is a stage so learn to play your part*

Які з них використовуються в подібних контекстах?

1. *Не життя, а рай – A bed of roses;*
2. *Повний життя – Full of beans;*
3. *Той живе довго, хто живе правильно - It matters not how long you live but how*

Які фразеологізми є безеквівалентними?

1. *Справжній геній - To be true blue;*
2. *Розумник - Clever clogs;*
3. *Людина, що має авторитет - Father figure.*

Розгляд виразності та метафоричності фразеологізмів у кожній мові.

Частина 5: Вправи та обговорення (20 хвилин)

Вправи для практики вживання фразеологізмів.

Зробити вправу по заповненню пробілів в тексті підходящим за змістом виразом. <https://wordwall.net/resource/60668616>

Учні можуть використовувати фразеологізми в коротких розповідях або віршах на обрану тему.

Вірш на українській мові:

"Життя – це відкрита книга, Сторінки її – це дні наші, Розум – це перо, що несе вітер, Спогади світлі, а іноді чорні.

Та кожна сторінка, як аркуш паперу, Ми маємо наповнити змістом мудрим, І жити на повну, і вчитись, і творити, Важливо зберегти усі дні в живих слідах.

*Знання і розум, як вічний факел, Ведуть нас через життя в темряві,
Нехай завжди у нас буде дар мудрості, Світло, що веде нас у нову далеч."*

Вірш на англійській мові:

*"Life is an open book, they say, Its pages are our numbered days, Our minds,
the quills that write each word, In memories bright and sometimes gray.*

*But every page, like paper's white, We must fill wisely with our deeds, To live
in full, to learn, create, Keep every day in vibrant needs.*

*Knowledge and reason, like a guiding light, Lead us through life's darkest
night, May wisdom's gift forever be, The light that guides us to a new decree."*

Ці вірші відображають важливість життя і розуму в нашому існуванні та наголошують на необхідності навчання і розвитку.

Обговорення, які фразеологізми є більш виразними та які легше запам'ятовуються.

Частина 6: Підсумок та домашнє завдання (10 хвилин)

Підсумок уроку та обговорення вивченого матеріалу.

Запитайте учнів, які враження вони отримали від порівняльного аналізу фразеологізмів.

Визначте, які аспекти культури та способу життя відображаються в фразеологізмах кожної мови.

Завдання на домашнє завдання:

Попросіть учнів знайти ще приклади фразеологізмів на тему "життя" та "розум" в українській та англійській мовах та зробити короткий аналіз їхнього вживання та метафоричного сприйняття.

Цей план уроку допоможе учням розширити свій словниковий запас, розуміти культурні різниці та специфіку фразеологічних одиниць в різних мовах.

2.3.2 Урок другий. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як дім та мужність.

Мета уроку: Розглянути фразеологізми, пов'язані з поняттями "дім" та "мужність" в українській та англійській мовах, порівняти їхнє вживання та виразність.

Частина 1: Вступ (10 хвилин)

Привітання та актуалізація знань.

Перевірте, чи учні розуміють основні поняття фразеологізмів та їхнє значення.

Запитайте, чи хтось з учнів знає які-небудь фразеологізми на тему "дім" та "мужність" в українській мові.

Обговоріть зв'язок між поняттями «мужність» та «дім» на прикладі сьогодення в Україні та війни, розв'язаної росією.

Частина 2: Фразеологізми в українській мові (15 хвилин)

Пояснення основних фразеологізмів на тему "дім" та "мужність" в українській мові.

Приклади фразеологізмів, таких як *міцна як стіна; рідний дім; відчувати себе як вдома; в гостях добре, а дома краще; гаряча кров; смілива душа; хоробрий як лев.*

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 3: Фразеологізми в англійській мові (15 хвилин)

Пояснення англійських фразеологізмів, що відповідають поняттям "дім" та "мужність".

Приклади фразеологізмів, таких як *make a house a home; have a heart of gold; keep the house fires burning; every bird likes its own nest; bold spirit; courage beats cities; to take a bear to the tooth.*

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 4: Порівняння та аналіз (20 хвилин)

Порівняння фразеологізмів в українській та англійській мовах.

Які з фразеологізмів мають схоже значення?

1. *Дім там де твоє серце - Home where the heart is*
2. *Затишний дім - Cozy house*
3. *Міцний горішок - A hard nut to crack*

Які з них використовуються в подібних контекстах, тобто є частковими еквівалентами?

1. *Нікчемна та пташка яка власне кубельце нівечить - Its foolish bird that soils its own nest*
2. *Відчувати себе як вдома - Make oneself at home*
3. *Гаряча кров - Red blood*
4. *Внутрішня сила - Moral fiber*

Які фразеологізми є безеквівалентними?

1. *Дім це дім навіть якщо він не затишний - Home is home though it be so homely*
2. *Вдома і вода харч - Dry bread at home is better than roast meat abroad*
3. *Сильна особистість - Man on horseback*

Розгляд виразності та метафоричності фразеологізмів у кожній мові.

Частина 5: Вправи та обговорення (20 хвилин)

Вправи для практики вживання фразеологізмів.

Учні можуть використовувати фразеологізми в коротких розповідях або віршах на обрану тему.

Завдання 1 – написати твір на тему: «Як пов’язані між собою поняття дому та мужності в житті кожної окремої людини»

Завдання 2 – прочитати вірши на українській та англійській мовах та порозмірковувати на тему головної думки твору. Закцентувати увагу учнів, що ці вірші відображають значення дому як місця, де мужність і життя цвіте, де важливо віддане серце та любов.

Вірш на українській мові:

"Дім той, де серце віддане, Де любов правдива царює, Там мужність росте та життя цвіте, Все, що потрібно, там росте й процвітає.

У важкі моменти і в життєвих боях, Цей дім дає сили і віру, Мужність тут знаходить свою основу, Дім – це те місце, де розцвітає пригода."

Вірш на англійській мові:

"Home is where the heart is, they say, Where love true and strong holds sway, There courage grows, and life takes flight, Everything needed, there blooms so bright.

In moments of hardship, in life's fierce fights, This home gives strength and belief, Courage finds its foundation here, Home is where adventure finds relief."

Завдання 3 – з'єднати українську фразу з її англійським аналогом.

<https://wordwall.net/resource/60721440>

Обговорення, які фразеологізми є більш виразними та які легше запам'ятовуються.

Частина 6: Підсумок та домашнє завдання (10 хвилин)

Підсумок уроку та обговорення вивченого матеріалу.

Запитайте учнів, які враження вони отримали від порівняльного аналізу фразеологізмів.

Визначте, які аспекти культури та способу життя відображаються в фразеологізмах кожної мови.

Завдання на домашнє завдання:

Попросіть учнів знайти ще приклади фразеологізмів на тему "дім" та "мужність" в українській та англійській мовах та зробити короткий аналіз їхнього вживання та метафоричного сприйняття.

Цей план уроку допоможе учням розширити свій словниковий запас, розуміти культурні різниці та специфіку фразеологічних одиниць в різних мовах.

2.3.3 Урок третій. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як кохання та терплячість.

Мета уроку: Розглянути фразеологізми, пов'язані з поняттями "кохання" та "терплячість" в українській та англійській мовах, провести порівняльний аналіз їхнього вживання та виразності.

Частина 1: Вступ (10 хвилин)

Привітання та актуалізація знань.

Роздуми на тему: Чому поняття «кохання» та «терплячість» поєднані в одну тему? Чи може кохання тривати довго без терплячості?

Перевірте, чи учні розуміють основні поняття фразеологізмів та їхнє значення.

Запитайте, чи хтось з учнів знає які-небудь фразеологізми на тему "кохання" та "терплячість" в українській мові.

Частина 2: Фразеологізми в українській мові (15 хвилин)

Пояснення основних фразеологізмів на тему "кохання" та "терплячість" в українській мові.

Приклади фразеологізмів, таких як *кохати до смерті; терпляче витримувати; втратити через когось своє серце; побачення наосліп; янгольське терпіння; терпіння – це чеснота.*

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 3: Фразеологізми в англійській мові (15 хвилин)

Пояснення англійських фразеологізмів, що відповідають поняттям "кохання" та "терплячість".

Приклади фразеологізмів, таких як *head over heels in love; have the patience of a saint; to lose one's heart over; to pop the question; fall in love with; all things come to those who wait; to keep a weather-eye open; to sit tight.*

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 4: Порівняння та аналіз (20 хвилин)

Порівняння фразеологізмів в українській та англійській мовах.

Які з фразеологізмів мають схоже значення?

1. *Зінця ока* - *The apple of one's eye*;
2. *Зробити пропозицію* - *To make an offer*;
3. *Терпіння є чеснотою* - *Patience is a virtue*.

Які з них використовуються в подібних контекстах?

1. *Янгольське терпіння* - *Patience of job*;
2. *Закохатися в когось* - *Fall in love with*;
3. *Закохатися по вуха* - *To be in love over head and ears*;

Які з них використовуються як безеквівалентні?

1. *Раптово зробити пропозицію* - *To pop the question*;
2. *Вичікувати свого часу* - *To bind one's time*;
3. *Закохатися в когось* - *Take fancy*;

Розгляд виразності та метафоричності фразеологізмів у кожній мові.

Частина 5: Вправи та обговорення (20 хвилин)

Вправи для практики вживання фразеологізмів.

Необхідно зробити вправу по складанню даних окремих слів у фраземи на українській та англійській мовах. <https://wordwall.net/resource/60725106>

Учні можуть використовувати фразеологізми в коротких розповідях або віршах на тему "кохання" та "терплячість".

Обговорення, які фразеологізми є більш виразними та які легше запам'ятовуються.

Частина 6: Підсумок та домашнє завдання (10 хвилин)

Підсумок уроку та обговорення вивченого матеріалу.

Запитайте учнів, які враження вони отримали від порівняльного аналізу фразеологізмів.

Визначте, які аспекти культури та способу життя відображаються в фразеологізмах кожної мови.

Завдання на домашнє завдання:

Попросіть учнів знайти ще приклади фразеологізмів на тему "кохання" та "терплячість" в українській та англійській мовах та зробити короткий аналіз їхнього вживання та метафоричного сприйняття.

Цей план уроку допоможе учням розширити свій словниковий запас, розуміти культурні різниці та специфіку фразеологічних одиниць в різних мовах.

2.3.4 Урок четвертий. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як сім'я та доброта.

Мета уроку: Розглянути фразеологізми, пов'язані з поняттями "сім'я" та "доброта" в українській та англійській мовах, провести порівняльний аналіз їхнього вживання та виразності.

Частина 1: Вступ (10 хвилин)

Привітання та актуалізація знань.

Перевірте, чи учні розуміють основні поняття фразеологізмів та їхнє значення.

Запитайте, чи хтось з учнів знає які-небудь фразеологізми на тему "сім'я" та "доброта" в українській мові.

Обговорить з класом, чому в житті кожної людини так багато місця займає сім'я та чи можливо собі уявити її існування без доброти в цілому та одне до одного?

Частина 2: Фразеологізми в українській мові (15 хвилин)

Пояснення основних фразеологізмів на тему "сім'я" та "доброта" в українській мові.

Приклади фразеологізмів, таких як *з одного тіста ліплени*; – *чоловік – голова, а жінка – шия*; *душа нарозхрист*; *мати м'яке серце*; *миłosердя починається вдома*.

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 3: Фразеологізми в англійській мові (15 хвилин)

Пояснення англійських фразеологізмів, що відповідають поняттям "сім'я" та "доброта".

Приклади фразеологізмів, таких як *the strong family; to walk down the aisle together; to tie the knot; gentle as a lamb; to have an open hand; man of heart*.

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 4: Порівняння та аналіз (20 хвилин)

Порівняння фразеологізмів в українській та англійській мовах.

Які з фразеологізмів мають схоже значення?

1. *Angel's soul* – ангельська душа;
2. *To do smb a favor* – зробити послугу;
3. *The strong family* – міцна родина;
4. *The head of the family* – голова сім'ї.

Які з них використовуються в подібних контекстах?

1. *The head of the family* – голова сім'ї;
2. *Husband and wife live the same life* – який чоловік, така і жінка;
3. *All hearted* – сама доброта;
4. *To have an open hand* – бути щедрим.

Які з відомих нам фразеологізмів є безеквівалентними?

1. *Cannot hurt anyone* - комаху не скривдить;
2. *To walk down the aisle together* – побратися;
3. *To name a day* – призначити дату весілля;
4. *One kith and kin* – рідні та близькі.

Розгляд виразності та метафоричності фразеологізмів у кожній мові.

Частина 5: Вправи та обговорення (20 хвилин)

Вправи для практики вживання фразеологізмів.

Необхідно зробити вправу по заповненню пробілів підходящим за змістом фразеологізмом. <https://wordwall.net/resource/60841983>

Учні можуть використовувати фразеологізми в коротких розповідях або віршах на тему "сім'я" та "доброта".

Обговорення, які фразеологізми є більш виразними та які легше запам'ятовуються.

Частина 6: Підсумок та домашнє завдання (10 хвилин)

Підсумок уроку та обговорення вивченого матеріалу.

Запитайте учнів, які враження вони отримали від порівняльного аналізу фразеологізмів.

Визначте, які аспекти культури та способу життя відображаються в фразеологізмах кожної мови.

Завдання на домашнє завдання:

Попросіть учнів знайти ще приклади фразеологізмів на тему "сім'я" та "доброта" в українській та англійській мовах та зробити короткий аналіз їхнього вживання та метафоричного сприйняття.

Цей план уроку допоможе учням розширити свій словниковий запас, розуміти культурні різниці та специфіку фразеологічних одиниць в різних мовах.

2.3.5 Урок п'ятий. Порівняльний аналіз фразеологізмів в українській та англійській мовах, присвячених таким поняттям, як дружба та чесність.

Мета уроку: Розглянути фразеологізми, пов'язані з поняттями "дружба" та "чесність" в українській та англійській мовах, провести порівняльний аналіз їхнього вживання та виразності.

Частина 1: Вступ (10 хвилин)

Привітання та актуалізація знань.

Перевірте, чи учні розуміють основні поняття фразеологізмів та їхнє значення.

Запитайте, чому, на думку студентів, поєднані саме ці два поняття?

Запитайте, чи хтось з учнів знає які-небудь фразеологізми на тему "дружба" та "чесність" в українській мові.

Частина 2: Фразеологізми в українській мові (15 хвилин)

Пояснення основних фразеологізмів на тему "дружба" та "чесність" в українській мові.

Приклади фразеологізмів, таких як *нерозлучні друзі; старий друг – кращий за нових двох; добре ім'я краще багатство; ім'я не одяг, заплямуєш – не відмиєш; надійний чоловік.*

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 3: Фразеологізми в англійській мові (15 хвилин)

Пояснення англійських фразеологізмів, що відповідають поняттям "дружба" та "чесність".

Приклади фразеологізмів, таких як *a friend in need; to make friends; old friend and old wine are best; a good name keeps its luster in the dark; character is prosperity; square shooter.*

Розгляд значень та вживання фразеологізмів.

Частина 4: Порівняння та аналіз (20 хвилин)

Порівняння фразеологізмів в українській та англійській мовах.

Які з фразеологізмів мають схоже значення?

1. *As thick as thieves* – *нерозлучні друзі;*
2. *To get on like one o'clock* – *жити душа в душу;*
3. *A good name keeps its luster in the dark* – *добре ім'я і в темряві світить;*

Які з них використовуються в подібних контекстах?

1. *To make friends* – *стати друзями;*
2. *To be on good terms* – *мати добрі відносини;*
3. *Good man and true* – *надійна людина;*
4. *True penny* – *відкрита душа;*

Які з фразеологізмів є безеквівалентними в цій групі?

1. *Hail-fellow-well-met* – *хороший друг;*
2. *To kill the fatted calf* – *радісно когось зустріти;*
3. *Square shooter* – *чесна відкрита людина;*
4. *Above boarded* – *чесний;*

Розгляд виразності та метафоричності фразеологізмів у кожній мові.

Частина 5: Вправи та обговорення (20 хвилин)

Вправи для практики вживання фразеологізмів.

Учням необхідно прочитати та перекласти текст про Авраама Лінкольна, якого ще при житті називали *Honest Abe*, після цього провести дискусію стосовно цінностей, якими керувався герой тексту, та їх актуальності в сучасному світі.

President Lincoln: The Honest Abe

Abraham Lincoln, often referred to as "Honest Abe," is one of the most revered and beloved figures in American history. He served as the 16th President of the United States from 1861 to 1865, during one of the most challenging periods in the nation's history - the Civil War. What sets Lincoln apart and earned him the enduring nickname "Honest Abe" is his unwavering commitment to honesty and integrity.

Humble Beginnings: *Abraham Lincoln was born in a log cabin in Kentucky in 1809. He grew up in poverty and had limited formal education, but he possessed an insatiable appetite for learning and self-improvement. As a young man, he worked various jobs, including as a rail-splitter and store clerk, to make a living.*

A Legal Mind: *Lincoln's keen intellect and strong sense of justice led him to pursue a career in law. He became a successful lawyer, known for his persuasive speaking abilities and deep knowledge of the law. Even in his legal practice, he was known for his honesty, often refusing cases he believed were unjust.*

Political Ascent: *Lincoln entered politics in the 1830s and gradually rose through the ranks. He served in the Illinois State Legislature and the U.S. House of Representatives before being elected President. Throughout his political career, he gained a reputation for his moral character and integrity. He was not afraid to speak his mind, even when it was unpopular, and was known for his straightforwardness.*

The Honest Abe Nickname: *The nickname "Honest Abe" was first bestowed upon Lincoln during his early days as a store clerk in New Salem, Illinois. Legend has it that he mistakenly overcharged a customer by a few cents and, upon realizing*

the error, walked several miles to return the money. This act of honesty left a lasting impression on the community and contributed to his reputation as an honest man.

The Emancipation Proclamation: *One of the most significant actions of Lincoln's presidency was the issuance of the Emancipation Proclamation in 1863. This historic document declared the freedom of all enslaved people in Confederate-held territory. Lincoln's commitment to ending slavery, despite the potential political consequences, demonstrated his unwavering moral principles.*

Legacy: *Abraham Lincoln's legacy as "Honest Abe" endures to this day. He is remembered not only for his leadership during a tumultuous time in American history but also for his personal integrity and honesty. His words and deeds continue to inspire people around the world to prioritize honesty, fairness, and justice in their own lives.*

In conclusion, President Abraham Lincoln's nickname "Honest Abe" is a testament to his unshakable commitment to honesty and integrity throughout his life and career. His story serves as an example to us all, reminding us of the importance of these values in leadership and in our everyday lives.

Учні можуть використовувати фразеологізми в коротких розповідях або листівках про дружбу та чесність.

Обговорення, які фразеологізми є більш виразними та які легше запам'ятовуються.

Частина 6: Підсумок та домашнє завдання (10 хвилин)

Підсумок уроку та обговорення вивченого матеріалу.

Запитайте учнів, які враження вони отримали від порівняльного аналізу фразеологізмів.

Визначте, які аспекти культури та способу життя відображаються в фразеологізмах кожної мови.

Завдання на домашнє завдання:

Попросіть учнів створити власні фразеологізми на тему "дружба" та "чесність" в українській та англійській мовах і надати короткий пояснення їхнього значення.

Цей план уроку допоможе учням розширити свій словниковий запас, розуміти культурні різниці та специфіку фразеологічних одиниць в різних мовах.

Під час цього курсу ми провели цікаве та плідне дослідження фразеологізмів, які відображають найважливіші людські цінності та чесноти в англійській та українській мовах. Наша подорож у світ мови дозволила нам не лише збагатити свій словниковий запас, а й краще зрозуміти сутність та культурні відмінності обох мов.

2.4 Висновки до II розділу

В другому розділі роботи було виконано зіставний аналіз фразеологізмів орієнтованих на загальнолюдські чесноти і цінності. В кваліфікаційній роботі було використано 244 фразеологізми української та англійської мови. Фразеологізми на позначення загальнолюдських чеснот і цінностей були поділені на 10 тематичних груп: дім, кохання, дружба, життя, сім'я, розум, мужність, чесність, доброта та терпіння.

Підведемо підсумки дослідження в таблиці (див. табл. 2.2). Всі три групи налічують приблизно однакову кількість фразеологізмів (38, 49, 42).

Загальнолюдськ і чесноти і цінності	Еквіваленти			Аналог и	Безеквівалентні		
	Повні еквівалент и	Часткові квівалент и			Англійськ і ФО	Українськ і ФО	
		I	II				III
Кохання	3	3	1	1	4	3	-
Дім	2	1	2	1	4	2	-
Життя	1	-	1	1	2	4	-
Дружба	-	1	1	-	6	4	-
Сім'я	2	-	-	-	6	4	1
Розум	2	-	-	-	6	7	1
Мужність	-	2	1	1	8	2	3

Чесність	1	1	2	1	3	6	-
Доброта	4	-	-	1	7	1	1
Терпіння	1	1	-	-	3	3	-
Усього	15	9	8	6	49	36	6
Усього	38				49	42	

Зіставний аналіз фразеологізмів семантично орієнтованих на загальнолюдські цінності та чесноти виявив значну подібність обох мов на структурно-граматичному та на семантичному рівні. Не дивлячись на різний устрій мов та метод вираження синтаксичних відносин в українській та англійській мовах, були виявлені відповідності структурних підкласів субстантивних, дієслівних та ад'єктивних фразеологізмів, що в свою чергу збільшує можливість еквівалентних фразеологізмів та аналогічних відповіностей фразеологізмів у двох мовах. Семний аналіз ряду фразеосемантичних груп дозволив виділити загальні інтегральні семи та приблизну відповідність ознак в сигніфікативно-денотативному значенні фразеологізмів, що є основою для визначення фразеологічних еквівалентів та аналогів в зіставляваних мовах.

Виділення повних та часткових фразеологічних еквівалентів та аналогів з урахуванням сигніфікативно-денотативного значення, суб'єктивно-оціночної, функціонально-стилістичної, емоційно-емоційної конотації, структурно-граматичного і компонентного рівнів аналізу фразеологічного матеріалу дає яскраву картину відповіностей англійських та українських мов, семантично орієнтованих на загальнолюдські цінності та чесноти.

В рамках факультативу, розробленого для учнів 10-11 класів на основі матеріалів досліджень даної роботи, ми провели цікаве та плідне дослідження фразеологізмів, які відображають найважливіші людські цінності та чесноти в англійській та українській мовах. Наша подорож у світ мови дозволила нам не лише збагатити свій словниковий запас, а й краще зрозуміти сутність та культурні відмінності обох мов.

Ми дізналися, як мовні одиниці можуть віддзеркалювати наші погляди на дружбу, сім'ю, чесність та інші найважливіші життєві цінності.

Порівнюючи фразеологізми в англійській та українській мовах, ми виявили схожість та різницю в їхньому вживанні та виразності. Цей курс є важливим кроком у розвитку мовної компетенції та культурного розуміння студентів. Він сприяє поглибленню їхнього світогляду, а також підкреслює значення вивчення мови як засобу відображення цінностей та чеснот у сучасному світі.

ВИСНОВКИ

Робота присвячена проблемі зіставлення фразеологізмів на позначення загальнолюдських чеснот та цінностей в українській та англійській мовах. Значний інтерес представляє класифікація фразеологізмів, яка включає три аспекти – структурно-граматичний, семантичний та компонентний. Фразеологізми англійської та української мов були поділені на три групи: повні або часткові еквіваленти, фразеологічні аналоги та безеквівалентні фразеологізми.

Були отримані наступні результати:

- 1) Розглянуті особливості класифікації фразеологізмів в науковій літературі. Під час дослідження були проаналізовані роботи закордонних та вітчизняних лінгвістів. Хоча фразеології присвячено велика кількість робіт, однак це не означає, що питання фразеології як науки та її основні поняття розв'язані. До цього часу існує багато розбіжностей у поглядах мовознавців, наприклад еквівалентність фразеологізму слову, невизначеність терміну, предмету даної науки та інші нерозв'язані питання сьогодення.
- 2) Виявлений та описаний метод зіставлення фразеологізмів різних мов, заснований на виділенні трьох аспектів: структурно-граматичного, семантичного та компонентного. Порівняльний аналіз ФО в структурно-граматичному аспекті спрямований на виявлення їх структурно-граматичного паралелізму і структурно-граматичних розбіжностей в мовах. Семантична своєрідність ФО полягає в специфіці поєднання сем. В результаті зіставлення виявляється набір смислових компонентів, що обумовлюють особливості семантики відібраних для аналізу ФО в англійській та українській мовах. Компонентний рівень передбачає виявлення тотожних, близьких за семантикою або різнорідних елементів у

складі фразеологізмів, що зіставляються. Цей рівень є самим рухливим і специфічним для обох мов.

- 3) Зіставлені фразеологізми на позначення загальнолюдських цінностей та чеснот в українській та англійській мовах. Фразеологізми були поділені на три групи: повні або часткові еквіваленти, фразеологічні аналоги та безеквівалентні фразеологізми. Повними еквівалентами можна вважати фразеологічні одиниці англійської та української мов, що мають однакові сигніфікативно-денотативне значення, суб'єктивно-оціночну, функціонально-стилістичну та емоційно-експресивну конотацію, структурно-граматичну організацію та компонентний склад. До міжмовних фразеологічних аналогів відносять ФО, які виражають однакове або близьке значення, але характеризуються повним розходженням або приблизною подібністю внутрішньої форми. Безеквівалентними фразеологізмами вважаються фразеологізми, які не мають відповідників в фразеологічній системі іншої мови.

Зіставний аналіз фразеологізмів семантично орієнтованих на загальнолюдські цінності та чесноти виявив значну подібність обох мов на структурно-граматичному та на семантичному рівні. Не дивлячись на різний устрій мов та метод вираження синтаксичних відносин в українській та англійській мовах, були виявлені відповідності структурних підкласів субстантивних, дієслівних та ад'єктивних фразеологізмів, що в свою чергу збільшує можливість еквівалентних фразеологізмів та аналогічних відповідностей фразеологізмів у двох мовах. Семний аналіз ряду фразеологічних груп дозволив виділити загальні інтегральні семи та приблизну відповідність ознак в сигніфікативно-денотативному значенні фразеологізмів, що є основою для визначенні фразеологічних еквівалентів та аналогів в зіставляваних мовах.

Виділення повних та часткових фразеологічних еквівалентів та аналогів з урахуванням сигніфікативно-денотативного значення, суб'єктивно-оціночної, функціонально-стилістичної, емоційно-емоційної конотації, структурно-граматичного і компонентного рівнів аналізу фразеологічного матеріалу дає яскраву картину відповідностей англійських та українських мов, семантично орієнтованих на загальнолюдські цінності та чесноти.

Факультативний курс для учнів 10-11 класів, який був розроблений на базі матеріалів цієї роботи та зроблених нами досліджень, надасть можливість учням старших класів краще зрозуміти важливість виразів та фразеологізмів у нашому мовленні, а також сприятиме поглибленню їх знань про культурні особливості англійської та української мов. Завдяки аналізу фразеологізмів, студенти мають наблизитися до сутності цінностей і чеснот, які важливі для нашого спільного людського досвіду.

У ході цього курсу учні мають:

- Освоїти нові фразеологізми та зрозуміти їхнє значення в контексті кожної мови.
- Порівняти специфіку вживання фразеологізмів в англійській та українській мовах, виявивши спільність та різницю у виразності та метафоричності.
- Розглянути вплив культурного та історичного контексту на формування фразеологізмів та відображення цінностей.
- Відзначити важливість вивчення мовних одиниць для розуміння глибоких аспектів людської культури і психології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bar-Hillel Y. The Treatment of "idioms" by a Translating Machine / Y. Bar-Hillel // Presented at the Conference on Mechanical Translation at Massachusetts Institute of Technology. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mt-archive.info/MIT,1952-Bar-Hillel-2.pdf>.
2. English-American Proverbs and Sayings. – Language Success Press, 2012. - 218 p.
3. Fries C. Preparation of teaching materials, practical grammars and dictionaries, especially for foreign languages / Charles Fries. - Michigan: University of Michigan, 1969. - 410 p.
4. Gibbs, R. W. (Jr.). The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding. - Cambridge University Press, 1994. – 318p.
5. Goatly, A. Critical Reading and Writing: An Introductory Coursebook. - Routledge, 2017. – 185 p.
6. Kovecses, Z. Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling. - Cambridge University Press, 2000. – 202 p.
7. Longman Dictionary of English Idioms. - Language Testing, 1981. - 412 с.
8. Parnwell E.C Oxford English dictionary. - Oxford American English, 2008. - 128 с.
9. Webster`s Third New International Dictionary. - Konemann, 1993. - 2670 с.
10. Англо-український фразеологічний словник [уклад. К. Баранцев]. - Київ: Знання, 2005. - 1056 с.
11. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. - 2-е изд., стереотипное. - М.: Едиториал УРСС, 2001. - 392 с.
12. Білоус Т.В. Фразеологічні засоби вираження загальнолюдських цінностей в англійській мові. - Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Філологічні науки, 2016. - Вип. 28. - 29-32 с.
13. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Посібник для перекладацьких відділень вузів. - Вінниця: Нова Книга, 2003. - 160с.

14. Використання фразеологізмів у творах письменників Кіровоградщини: [науково-методичний посібник для вчителів української мови і літератури] / за науковим ред. О.М. Вікторіної. - Кропивницький: КЗ "КОІППО імені Василя Сухомлинського", 2017. - 88 с.
15. Голуб І. Фразеологізми в українській мові: структура, семантика, функціонування. - К.: Видавництво Київського національного лінгвістичного університету, 2016. – 123 с.
16. Грищенко О.В. Фразеологічні засоби вираження загальнолюдських цінностей та чеснот в українській мові. - Мова і культура, 2018. - № 28. - 84-88 с.
17. Загнітко А.П. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Анатолій Панасович Загнітко. - Бао, 2010. - 704 с.
18. Збірка матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної Інтернетконференції "Мова і світ: проблеми філології та перекладознавства": зб. наук. пр. / Мво освіти і науки України, Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля / Уклад. Ігошев К. М. - Сєверодонецьк.: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. Володимира Даля, 2018. - 61 с.
19. Іванченко А.О. Фразеологізми на позначення загальнолюдських цінностей та чеснот у сучасній українській мові. - Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2015. - Т. 4 (67). - 85-87 с.
20. Клименко Л.М. Фразеологія сучасної української мови. - Київ: Ленвіт, 2012. – 21-25 с.
21. Кобзар О. М. Словник фразеологізмів української мови. - К.: Наукова думка, 2004. - 129 с.
22. Ковальова В.І. Фразеологія загальнолюдських цінностей в українській мові. Слов'янський збірник, 2014. - Вип. 11. - 41-45 с.
23. Корольова Л.М. Фразеологічний словник української мови. Київ: Видавничий дім "КМ-Букс", 2012. – 568 с.
24. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І. В. Корунець. - Вінниця: Нова Книга, 2001. - 448 с.
25. Кочерга І.Г. "Фразеологія української мови". - Київ, Вища школа, 1983. – 356 с.

26. Кочерган М.П. Загальне мовознавство / Михайло Петрович Кочерган. - Київ: Академія, 2006. - 463 с.
27. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства / Михайло Петрович Кочерган. - Київ: Академія, 2006. - 424 с.
28. Лекція. Головні риси естетики модернізму. Київський національний університет ім.Тараса Шевченка, м.Київ, Україна, 2013. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://docs.google.com/document/d/1MQRDYhnyojLbjAi96k_PIReGQQXx4Ta0AJFXqkyB0ms/edit
29. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник - Літературне місто. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=7206>
30. Мельничук О. Мова і світогляд: фразеологічна система сучасної української мови. Київ: Видавництво "КМ Академія", 2008. – 183 с.
31. Наука XXI столїття: виклики, прїоритети, перспективи досліджень: матеріали II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 22 березня 2018. - К.: КПІ ім. Ігоря Сїкорського. - Том I. - 324 с.
32. Палагнюк Ю.В. Фразеологічні засоби вираження загальнолюдських цїнностей та чеснот в англїйській мові // Мовознавство, 2011. - № 1 (79). - 76-81 с.
33. Словник української мови: в 11-ти томах. Київ: Наукова думка, 1970- 1980.
34. Словник української фразеологїї / за ред. А. А. Захарїяша. - Київ: Наукова думка, 2003. – 786, [1] с.
35. Ткаченко В.В. "Фразеологїя сучасної української мови". - Київ, Видавництво "Академія", 2007. – 406 с.
36. Українська мова: Енциклопедїя / Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін. - 2-ге вид., випр. і доп. - К.: Вид-во "Українська енциклопедїя" ім. М.П.Бажана, 2004. - 824с.
37. Харченко І.В. "Фразеологїя української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів". - Київ, Видавництво "Університетська книга", 2009. – 396 с.

38. Шак І.М. "Фразеологія української мови: Навчальний посібник". - Київ, Видавництво "Академія", 2006. – 249 с.
39. Шевчук В. І. Фразеологічний словник української мови. - Київ, Видавництво "Крок", 2009. – 456 с.
40. Якубовська І.М. Фразеологізми на позначення загальнолюдських цінностей у сучасній українській мові // Мовознавство, 2019. - № 1 (89). - 38-56 с.